

LANDELIJKE EVALUATIE EDASU OPLEIDINGEN

Opdrachtgever: Landelijk Coördinatiepunt EDASU

Coördinator: Simona Karbouniaris

Onderzoeker: Chris Nijboer

EDASU ism Hogeschool Utrecht/Kenniscentrum Sociale Innovatie

Deelproject binnen: Programmalijn Ervaringskennis als bron van deskundigheid, empowerment en herstel van het Lectoraat Participatie, Zorg en Ondersteuning

Datum: 28 aug 2018

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING

2. INHOUDELIJKE ORIËNTATIE

3. DOEL ONDERZOEK

4. METHODE

5. DE EDASU OPLEIDINGEN IN NEDERLAND

6. RESULTATEN INTERVIEWS

6.1. ERVARINGEN VAN STUDENTEN

6.1.1. De opleiding

6.1.2. Ervaringen op stage

6.1.3. Rol en positionering in het team

6.1.4. Meerwaarde ervaringsdeskundigheid in werkveld

6.1.5. Aansluiting op werk

6.2. ERVARINGEN VAN CLIENTEN

6.3. ERVARINGEN VAN PRAKTIJKBEGELEIDERS

6.3.1. Stage

6.3.2. Rol en positionering in het team

6.3.3. Meerwaarde ervaringsdeskundigheid in werkveld

7. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

LITERATUURLIJST

BIJLAGEN

1 INLEIDING

Ervaringsdeskundigheid wordt in het werkveld van de (O)GGZ en het sociale domein steeds meer als een onmisbaar element beschouwd in de organisatie en uitvoering van goede zorg. Er is een groeiend palet aan opleidingen en cursussen voor ervaringsdeskundigen met een uiteenlopend lesaanbod op verschillende niveaus. Het belang van professionalisering van ervaringsdeskundigheid neemt daarbij navenant toe. In de GGZ en de verslavingszorg werken al langer opgeleide ervaringsdeskundigen. In armoede en sociale uitsluiting heeft die trend zich in Nederland pas recent ingezet.

EDASU staat voor *ErvaringsDeskundigheid in Armoede en Sociale Uitsluiting*. Mensen die van generatie op generatie opgegroeid zijn in armoede worden hier opgeleid om als ervaringsdeskundigen de brug te slaan naar zowel mensen in armoede als naar hulpverleners.

De opleiding is in 2018 op verschillende plekken in Nederland actief, Noord- Nederland (waaronder locaties Groningen, Assen & Veendam), Utrecht, Amsterdam en Eindhoven (in voorbereiding). In Groningen draait de opleiding al 3 jaar en in Amsterdam en Utrecht is zij in september 2016 gestart. In Eindhoven start de opleiding in september 2018.

Daarnaast is er een landelijk coördinatiepunt EDASU, ErvaringsDeskundigheid in Armoede en Sociale Uitsluiting. Vanuit dit punt wordt gestreefd naar erkenning van de opleiding door de landelijke overheid en hier wordt ingezet op doorontwikkeling van het werken met opgeleide ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting en op uitbreiding van opleidingsplaatsen in Nederland. Om haar doelen te bereiken heeft het landelijk coördinatiepunt EDASU opdracht gegeven de huidige opleidingen te evalueren op basis van ervaringen van studenten, cliënten en praktijkbegeleiders¹. In deze rapportage wordt hiervan verslag gedaan. Hierbij ligt het accent niet zozeer op het curriculum van de opleidingen als wel op de ervaringen in het werkveld vanuit de verschillende perspectieven.

Dit evaluatieonderzoek is uitgevoerd in samenwerking met het coördinatiepunt EDASU, Hogeschool van Amsterdam, Hanzehogeschool en Hogeschool Utrecht.

¹ in dit onderzoek wordt gesproken van praktijkbegeleiders, daar waar in andere settings gesproken wordt van leerwerkplekbegeleiders of stagebegeleiders

2 INHOUDELIJKE ORIENTATIE

Aanleiding

Mensen met een psychiatrische achtergrond hebben te maken met vergelijkbare uitsluitingsmechanismen als mensen die te maken hebben met armoede (Stam & De Jong, 2018). Binnen de GGZ zijn al veel langer opleidingsinitiatieven ontwikkeld in Nederland. Deze opleidingen zijn ook geëvalueerd, maar zijn onvoldoende representatief voor het concept van de EDASU omdat primair vertrokken wordt vanuit een herstelperspectief. Herstel vormt een te smalle noemer voor de mogelijkheden van professionele ervaringsdeskundigen in de domeinen zorg en welzijn aldus Stam & De Jong, (2018). Ervaringsdeskundigen in armoede zetten deze doelen juist op de voorgrond: het aanpakken van sociale misstanden, het terugdringen van discriminatie, en het vergroten van maatschappelijke kansen.

De komende vier jaar is extra inzet nodig om de opleiding EDASU structureel deel te laten worden van het bestrijden van armoede in Nederland. Het landelijke coördinatiepunt EDASU streeft naar meer erkenning van de opleidingen door de landelijke overheid nadat de eerste EDASU opleidingen zijn geëvalueerd, bijgesteld en landelijk afgestemd. In dit kader heeft EDASU het Kenniscentrum Sociale Innovatie van de HU gevraagd een evaluatieonderzoek uit te voeren. Ook is regionale en lokale inzet nodig voor het vervolg en de verspreiding van de opleiding. Het gaat hierbij om een verdere implementatie van de opleidingen onder meer bestaand uit een passende didactiek, een succesvolle werkgeversbenadering en verdere ontwikkeling van (politiek) draagvlak. Tenslotte vindt het landelijk coördinatiepunt het belangrijk om meer gezamenlijk en landelijk op te trekken, ten einde:

- Landelijk erkenning garanderen van de kwalificaties voor het beroep en de opleiding van ervaringsdeskundigen in generatiearmoede en sociale uitsluiting.
- Een eenduidige set competenties, eindkwalificaties en functieprofielen te definiëren.
- Het voortbestaan van één landelijk punt te verstevigen waar geïnteresseerden informatie kunnen halen, van waaruit landelijke PR vormgegeven wordt en de aanpak over het land verder wordt verspreid.
- De kwaliteit van de opleidingen te bewaken, als ook van de werkplekken en de praktijkmethodiek.
- Nieuwe (co)docenten op te leiden en bij te scholen.

Achtergrond EDASU opleidingen

In België werden ruim tien jaar geleden de eerste zaadjes geplant voor een opleiding die de kloof moest overbruggen tussen de leefwereld van mensen in armoede en de systeemwereld van de organisaties met wie zij te maken hebben. Vereniging De Link² neemt daarin sinds 2004 het voortouw door te investeren in de deskundigheidsbevordering van ervaringsdeskundigen. In 2013 startte De Link een NVAO geaccrediteerde driejarige deeltijdopleiding op hbo-niveau voor duo's in armoedebestrijding³. Hierbij worden generatiearmen opgeleid om als ervaringsdeskundigen zelf de brug te slaan naar zowel mensen in armoede als naar hulpverleners.

Tot voor kort was deze opleiding alleen in Vlaanderen te volgen, maar in 2013 onderzocht De Link samen met IGPB Amsterdam (een bureau dat zich richt op empowerment van mensen die een beroep doen op zorg of op maatschappelijke diensten) en Fontys Hogeschool Eindhoven of er ook in Nederland behoefte was aan een opleiding. Zowel onder ervaringsdeskundigen als onder professionals bleek dat het geval te zijn. Vandaar dat de Link samen met het Instituut Gebruikers Participatie en Beleid (IGPB) te Amsterdam (een bureau dat zich richt op empowerment van mensen die een beroep doen op zorg of op maatschappelijke diensten) en de Sociale Alliantie Utrecht een

² In 1999 werd de Missing Link (nu 'Vzw de Link') in Vlaanderen opgericht in een poging om armoede middels educatie te bestrijden (ref).

³ Een duo ('tandem') bestaat uit een ervaringsdeskundige en een professional. Het doel: de duo's klaarstomen om opleidingen voor ervaringsdeskundigen in armoede op te zetten of scholing rond armoede aan te bieden aan werkplekken en onderwijsinstanties.

'train de trainers'-programma voor 'tandems' ontwikkelde. In 2014 is door de Link uit België, een aantal teams van docenten (trainers en ervaringsdeskundigen) opgeleid in het gedachtegoed en de methodiek van De Link. Het gaat om een verkorte variant van de Vlaamse opleiding.

Missing Link

Een van de aanleidingen om ervaringsdeskundigheid rond generatiearmoede te ontwikkelen was het feit dat hulpverleningsorganisaties en maatschappelijke diensten over het algemeen ver af staan van de realiteit van de armoede. Zij blijken deze mensen in armoede niet echt te bereiken of te kunnen helpen. Zij voorzien antwoorden op vragen zoals die door hen verstaan worden. Omdat dit slechts zelden de werkelijke vraag van de hulpvrager is, blijven beide partijen achter met een gefrustreerd gevoel: de hulpverlener omdat hij het gevoel heeft geen vat te krijgen op de situatie, de hulpvrager omdat hij het gevoel heeft niet geholpen te zijn. Een belangrijke reden hiervoor is dat de hulpverleners doorgaans mensen uit de middenklasse zijn, die zelf geen ervaring hebben met armoede en daardoor kansarmen niet begrijpen. Er gaapt een kloof ofwel er is sprake van een 'missing link' tussen de armoedebestrijders en de armen.

Het opleidingsconcept van EDASU -in navolging van De Link- richt zich op de gelijknamige missing link, meerdere terreinen waarop sprake is van een kloof tussen mensen die arm zijn en anderen. De terreinen waarop dit met name een rol speelt zijn:

a) de structurele- en participatiekloof

Er is sprake van een structurele participatiekloof omdat mensen die in armoede leven, minder kans hebben om hun rechten te praktiseren en realiseren. Zij hebben weinig middelen, macht en vaardigheden ontwikkeld om zich samen te organiseren.

b) de gevoelskloof

Mensen in armoede kampen langdurig met schuld- en schaamtegevoelens, terwijl zij tegelijkertijd ervaren dat niet zijzelf maar vooral anderen de armoede en uitsluiting in stand houden en er zelfs geld mee verdienen. Zelfvertrouwen en vertrouwen in de buitenwereld zijn beschadigd geraakt door gevoelens van vernedering en minderwaardigheid.

c) de krachtenkloof

Door het leven in armoede ontwikkelen mensen in armoede vaak een aantal krachtige coping mechanismen, die over het algemeen weinig worden gezien en erkend door anderen. Mensen in afhankelijkheidssituaties bezitten vaak veel creativiteit, mensenkennis en humor.

d) de kennis- en vaardighedenkloof

Mensen in armoede hebben doorgaans een beperkte sociale kring van lotgenoten, buurtgenoten en familieleden. Zij doen in beperkte mate kennis op over het functioneren in andere leefwerelden en hebben minder kansen om zich persoonlijk te ontwikkelen of op collectieve wijze invloed uit te oefenen. Er zijn weinig middelen, energie en ruimte om zich bezig te houden met onderwijs, politiek, cultuur, actievoeren of reizen.

Samengevat blijkt uit onderzoek dat generatiearmoede om een sociale achterstand gaat, in de zin van een kenniskloof, vaardigheidskloof, gevoelskloof en krachtenkloof tussen beide werelden, maar ook - én in eerste instantie - van een structurele participatiekloof (vzw De Link, 2004; Vandenbempt en Demeyer, 2003; Spiesschaert, 2005).

Deze vijf kloven leiden tot een Missing Link: er is geen connectie of contact tussen de verschillende leefwerelden omdat mensen zich onvoldoende bewust zijn van deze aanwezige kloven. Hierin zijn vanzelfsprekendheden en vooroordelen leidend, waardoor mensen in armoede en andere burgers vaak langs elkaar heen praten of elkaar niet begrijpen. Vaak zijn de leefwerelden zo sterk gescheiden, dat mensen die geen armoede kennen zich helemaal niet kunnen voorstellen hoe het verborgen

leven in armoede daadwerkelijk is en al helemaal niet hoe het voelt. Dit betreft vaak (sociale) generatiearmoede die van generatie op generatie zichtbaar blijft. Deze kloof onderscheidt zich van andere discriminatie en uitsluitingsprocessen omdat zij vaak van jongs af aan voelbaar is en een intergenerationeel karakter heeft.

Anders dan soms bij de GGZ of verslaving het geval is, zijn hulpverleners minder bekend met persoonlijke doorleefde ervaringen op het terrein van armoede; juist door het proces van generatiearmoede en sociale uitsluiting en de daarbij behorende kloven (Weerman, 2009). Sterker: veel problematiek krijgt in Nederland allereerst een GGZ-label, terwijl zo 'n zestig procent geworteld is in langdurige armoede⁴. De benadering in Vlaanderen is eerder vanuit armoede en niet in de eerste plaats vanuit GGZ. Dat levert ook een andere vorm van 'behandeling' op die EDASU voor Nederland wil helpen verzilveren.

3. DOEL ONDERZOEK

Probleemstelling

Er is op dit moment te weinig inzicht in de opbrengsten van de EDASU-opleiding, voor zowel ervaringsdeskundigen (deelnemers), klanten (cliënten), docenten als ook voor opdrachtgevers/professionals in het werkveld. Er is bij de praktijkorganisaties waar de deelnemers werkzaam zijn geen inzicht in de toegevoegde waarde en positie van ervaringsdeskundigen in armoede.

Doelstelling

Het doel van dit praktijkgerichte onderzoek is zicht krijgen op de ervaringen met de opleiding EDASU en het werk van mensen die de opleiding gevolgd hebben in het werkveld, ten einde de opleiding en het leren in de praktijk door te ontwikkelen.

Vraagstelling

De vraagstelling vanuit de opdrachtgever luidt als volgt:

'Wat zijn de ervaringen met studenten die de EDASU opleiding volgen, vanuit het perspectief van diverse betrokkenen (de studenten zelf, hun cliënten en praktijkbegeleiders) en in hoeverre worden zij door de opleiding voldoende toegerust voor het werken in de praktijk?'

Dit betreft een op de opleiding gerichte vraag als ook een extern op het werkveld georiënteerde vraag. Deze hoofdvraag wordt uitgewerkt in de volgende drie deelvragen:

1. Hoe ervaren studenten de inzet en positionering als ervaringsdeskundige in het veld?
2. Hoe ervaren de cliënten de inzet en positionering van de ervaringsdeskundigen?
3. Hoe ervaren praktijkbegeleiders en de docent deze inzet en positionering?

⁴ Een recent onderzoek van SZW laat zien dat ruim 58% van de kosten van GGZ opgaan aan mensen met een uitkering. A. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2017/09/06/derde-van-mensen-met-uitkering-krijgt-psychische-zorg>

4. METHODE

Globale informatie over de opleidingen

Via deskresearch en gesprekken met de opdrachtgever en enkele personen die betrokken zijn bij de opleidingen op lokaal niveau, is informatie verzameld over enkele kenmerken van de EDASU-opleidingen. Hierbij lag het accent niet zozeer op de inhoud van de opleidingen als wel op organisatorische aspecten.

Respondenten en procedure

Studenten voor het onderzoek zijn geworven middels de opleidingscoördinatoren. De betrokken praktijkbegeleiders van de betreffende studenten zijn door de studenten gevraagd om medewerking aan het onderzoek. Vervolgens zijn in overleg met de studenten en hun praktijkbegeleiders cliënten benaderd. Alle geïnterviewde cliënten stonden in contact met de studenten.

In Amsterdam wordt het eerste jaar geen stage gelopen en zijn alleen 2de jaars studenten benaderd om hun praktijkervaringen te horen; dit betreft 8 studenten. Vijf van de acht zeiden hun deelname toe. Drie personen zagen af van deelname. In samenspraak met de studenten is contact gezocht met praktijkbegeleiders. Slechts 2 van de 5 studenten hebben hun praktijkbegeleider bereid gevonden voor deelname aan het onderzoek. Volgens de studenten waren de praktijkbegeleiders op de andere plekken te druk of was een gesprek pragmatisch moeilijk te realiseren binnen de periode van het onderzoek. Op verzoek van de betreffende student, zijn de praktijkbegeleiders geïnterviewd in het bijzijn van de student. In Amsterdam was er bij de betreffende stageplaatsen geen sprake van een 1-op-1 cliënt-contact. Hierdoor had het geen zin hier cliënten te spreken.

In Utrecht worden vooral stageplaatsen geselecteerd waarbij sprake is van direct cliëntcontact. Zeven studenten zijn benaderd voor deelname aan het onderzoek. Eén van hen lukte het niet deel te nemen wegens tijdsgebrek en de ander omdat diens cliënt deelname weigerde. Vijf studenten (drie 1ste en twee 2de jaars), vier praktijkbegeleiders, drie cliënten en een docent hebben meegewerkt aan het onderzoek.

Vier studenten uit Groningen en drie uit Veendam zijn geïnterviewd. Twee van de zeven studenten zijn eerder gestopt op hun stageplek, waardoor geen contact met hun de praktijkbegeleiders meer mogelijk was. De overige vijf praktijkbegeleiders hebben hun medewerking aan het onderzoek toegezegd. Er bleek bij nader inzien dat er niet altijd sprake was van een 1-op-1 cliënt-begeleiding door de student. Drie cliënten hebben hun deelname toegezegd.

In totaal zijn dus 17 studenten, 6 cliënten en 11 praktijkbegeleiders geworven voor deelname. Daarnaast is ook één docent geïnterviewd. Dit brengt het respondentenaantal op een totaal van 35. Stageplaatsen variëren van gemeente, buurthuis, buurtteam, uitzendbureau voor ervaringsdeskundigen, onderwijsinstelling, RIBW instelling, wijkteam tot dak en thuislozenopvang. Meeste stageplekken zijn verworven hetzij door de opleiding hetzij door de studenten zelf, die hier eerder als vrijwilliger werkzaam waren. Studenten kunnen hun stageplekken niet altijd zelf kiezen. Zo is er een aantal instellingen, dat stageplaatsen bekostigt voor de EDASU opleiding.

	Groningen en Veendam	Adam	Utrecht
aantal studenten	7	5	5
aantal cliënten	3	0	3
aantal praktijkbegeleiders	5	2	4
aantal docenten			1

Semi- gestructureerde vragenlijsten

Er is gekozen voor een kwalitatief inventariserend onderzoek, waarbij aan de hand van een semi-gestructureerde vragenlijst informatie werd verzameld over ervaringen van EDASU-studenten, hun praktijkbegeleiders en hun cliënten en de docent. Bij de studenten, de docent en de praktijkbegeleiders werd gevraagd naar:

- ervaringen over de rol en positionering van de student binnen het team
- de ervaringen van de stage
- de meerwaarde van de (ervaringsdeskundig) student
- en de opleiding

Bij de cliënt werd alleen hun ervaren meerwaarde van een ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting nagevraagd.

De werving van de respondenten en de afname van de interviews zijn uitgevoerd door in totaal acht 4de jaars studenten van de opleidingen HBO Social Work in de periode februari tot juli 2018.

Validiteit en betrouwbaarheid

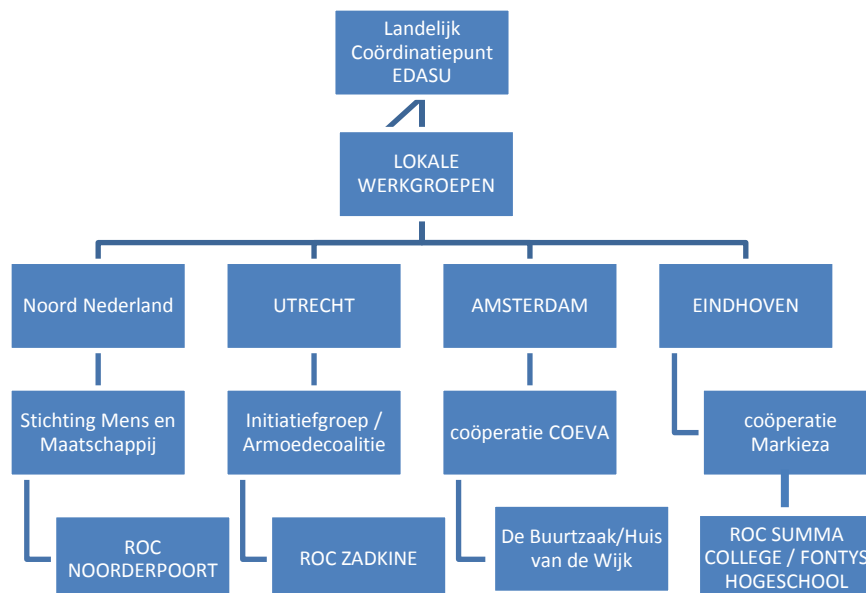
Onder validiteit wordt doorgaans op de geldigheid van het meetinstrument en de meting bedoeld, in dit geval het interviewen en de samengestelde vragenlijst. De mate waarin deze vrij zijn van systematische fouten bepaalt onder meer de geldigheid van het onderzoek. Op alle locaties zijn dezelfde vragen aangehouden en er is een interviewtraining georganiseerd voorafgaand aan het interviewen waar alle studentonderzoekers aan deel hebben genomen. De bedoeling was individuele half gestructureerde gesprekken te voeren met alle respondenten. Dat is echter niet op alle locaties gelukt, in Amsterdam zijn enkele praktijkbegeleiders in aanwezigheid van de studenten gehoord. Studenten gaven aan hier de voorkeur aan te hebben. Dit kwalitatief onderzoek betreft het om meningen en belevingen en is vrij context gebonden. Het biedt interessante aanknopingspunten voor bijvoorbeeld vergelijkbare opleidingen in België maar is beperkt in extrapolatie.

De respondentgroepen zijn in representativiteit matig verdeeld. Met name het perspectief van cliënten is ondervertegenwoordigd gebleven. Bij vervolgonderzoek is het interessant om meer cliënten te betrekken in het onderzoek. In aantallen lijkt dit onderzoek (n=34) een redelijke betrouwbare indruk te geven, zeker wanneer de grootte van de opleidingen in acht wordt genomen. Het gaat op alle plekken om kleinschalige opleidingsinitiatieven, die relatief jong zijn.

5 DE EDASU-OPLEIDINGEN IN NEDERLAND

De Nederlandse opleidingsinitiatieven, te weten in Utrecht, Eindhoven, Amsterdam en Noord Nederland, hebben een landelijk coördinatiepunt opgericht. Door het voeren van een lobby, werven van subsidiegelden en het investeren door middel van een landelijke coördinatie zijn de opleidingen ook op een overstijgend niveau met elkaar verbonden. De ambitie is om binnen vier jaar de methodiek naar de Nederlandse situatie te hebben vertaald en verspreid in een door het Ministerie van OC en W erkende opleiding.

Bij elke opleidingslocatie is ook een lokale belangenpartij betrokken, die met name het gedachtengoed geborgd wil zien in het opleidingstraject. In Utrecht betreft dit de Armoedecoalitie Utrecht, in Amsterdam de Coöperatieve Opleidingen voor Ervaringsdeskundigen in Armoede en Sociale Uitsluiting (COEVA), in Groningen Stichting Mens en Maatschappij en in Eindhoven is dat Markieza. Deze partijen hebben meegedacht in de uitwerking van het opleidingscurriculum en de vorm en inhoud van de opleidingsinitiatieven. De didactische uitwerking van de verschillende opleidingsinitiatieven heeft steeds lokaal verder vorm gekregen, er is (nog) geen landelijk format voor handen.

Kandidaten die interesse hebben om de EDASU opleiding te volgen moeten voldoen aan een aantal minimale vereisten. Afhankelijk van de locatie waar zij de opleiding willen volgen, wordt vastgehouden aan reguliere instroomeisen die gelden binnen het mbo.

Er gelden harde instroomcriteria bij de door overheids-gesubsidieerde opleidingsvarianten in Utrecht en Eindhoven waar moet worden voldaan aan de VMBO startkwalificatie of, bij afwezigheid daarvan, een toelatingstoets. Daarnaast zijn er aanvullende instroomcriteria die bij de verschillende opleidingen worden gehanteerd, waaronder:

1. Het van kinds af aan zijn opgegroeid in een klimaat van (sociale) armoede en te kampen hebben gehad met (sociale) uitsluiting;
2. De motivatie van de kandidaat om deze opleiding te willen starten;
3. Een stabiele (woon)situatie is van belang om de opleiding met goed gevolg te kunnen doorlopen;
4. In een aantal gevallen wordt ook gevraagd naar toestemming van een uitkerende instantie en/of worden aanvullende afspraken gemaakt over financiering van de opleiding en consequenties voor eventuele lopende uitkering(en).

In de bijlage 'Criteria voor deelname aan de opleiding van Sterk uit Armoede' zijn de instroomcriteria voor de opleidingslocaties in Noord-Nederland expliciet uitgewerkt.

De vier opleidingen in Groningen, Amsterdam, Utrecht en Eindhoven verschillen inhoudelijk van opleidingscurriculum, al wordt er momenteel gestreefd naar een harmonisatie van de beoogde leeruitkomsten op landelijk niveau. Hiertoe wordt op alle locaties gewerkt aan een opleidingscurriculum waarin competenties, hoofdonderdelen en einddoelen zijn opgenomen. Bij alle vier komen de volgende kennisgebieden aan bod: ervaringskennis, theoretische kennis en praktijkkennis. Bij ervaringskennis gaat het erom dat deelnemers hun eigen levensverhaal onderzoeken. Wie ben ik? Welke patronen en overlevingsstrategieën heb ik opgebouwd? Hoe kan ik de aansluiting vinden met anderen, hun proces en hun behoeften? Dit wordt de basis voor empowerment, met als doel dat mensen zichzelf en hun achtergrond als waardevol kapitaal gaan zien en leren ervaren wat ze voor anderen kunnen betekenen. Theoretische kennis is bijvoorbeeld communicatie observatie en rapportage, burgerschapskunde en maatschappijleer. De precieze didactische uitwerking van de verschillende opleidingsinitiatieven is lokaal doorontwikkeld. De praktijkkennis wordt opgedaan in een stage of leerwerkplek, waar ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluitingen hun praktijkervaringen kunnen opdoen en hun ervaringskennis kunnen inzetten en verder ontwikkelen. Voorbeelden van praktijk- of leerwerkplekken zijn het Leger des Heils, de gemeente, beschermd wonen, sociaal wijkteam / buurtteam, buurthuis, herstelacademie. Alle opleidingen werken met docenten die aanvullend zijn bijgeschoold in de achtergronden van de EDASU-opleiding. De ervaringsdeskundige docenten die werkzaam zijn op de opleiding zijn ook getraind in de methodiek van EDASU en hebben soms aanvullende didactische kwalificaties behaald.

Hieronder volgt een kort overzicht van enkele kenmerken van de opleidingslocaties, in termen van niveau, startjaar, omvang, studentenpopulatie, inbedding en samenwerking met het werkveld.

	GRONINGEN (2014)	UTRECHT (2016)	AMSTERDAM (2016)	EINDHOVEN (2018)
Opleidings locaties	ROC Noorderpoort in Assen, Veendam en Groningen stad	Vorig jaar Buurthuis de Nieuwe Jutter; nu Ondernemershuis in Overvecht	De Buurtzaak/Huis van de wijk Amsterdam	Summacollege Eindhoven
Duur opleiding	2 jaar	2 jaar ⁵	3 jaar	3 jaar
Aantal onderwijsuren	400 uur	320 uur	400 uur	320 uur
Aantal praktijkuren	10 uur les p.w. 320 uur	8 uur les p. w. 650 uur	16 uur les p.w. start in 2 ^{de} jaar 250 - 500 uur	8 uur les p. w. 650 uur
Instapcriteria	Geen instapdrempel	VMBO/ geschiktheidstoets	Geen instapdrempel	VMBO/ geschiktheidstoets
Beoogd niveau	BOL- MZ niv. 3 ^{6 7}	MZ- BBL- niv. 4	Niv. MBO-4 is streven	BBL niv. 4
Beoogd resultaat	diploma	diploma	certificaat	diploma
Aantal deelnemers	Veendam: dec 2014: 11 jan 2017: 14 Groningen: sept 2017: 20 Assen: jan 2018: 22	2016:17 2017:16 2018:16	2016: 17 2017: 10	Nog niet gestart
Aantal ge-diplomeerden/ certificeerden	2016 gecertificeerd: 8 2018: gecertificeerd:1 gediplomeerd: 7	2018: 8 te verwachten 2019: 11 + 3 studenten, die er langer dan 2 jaar over doen	gecertificeerd 2019: 8	

Tabel 1. Enkele kenmerken van de EDASU opleiding per locatie

⁵ Opgezet als 2 jarige opleiding; aantal studenten blijken er langer dan 2 jaar over te doen.

⁶ BBL staat voor een Beroeps Begeleidende Leerweg en een BOL voor Beroeps Opleidende Leerweg. Beide zijn beroepsopleidingen op MBO niveau. Studenten die een BBL-opleidingstraject volgen hebben een groot praktijkaandeel en vanaf de start een arbeidsovereenkomst bij een werkgever met maximaal één dag in de week les aan een ROC. Een student in een BOL-traject heeft de juridische status van student/ scholier en loopt tijdens zijn opleiding één of meer stages bij een bedrijf of organisatie. Hierdoor heeft een BOL-student vanaf 18 jaar recht heeft op studiefinanciering (mits voldaan wordt aan alle voorwaarden) en een BBL-student heeft dat niet.

⁷ Bij de eerste pilot in 2014 was er sprake van certificering. Vanaf de tweede lichting (2017) is er mogelijkheid tot diplomering.

Groningen

In Groningen is het Stichting Mens en Maatschappij die de opleiding naar voorbeeld van de Link heeft ontwikkeld en geïmplementeerd. Deze aanpak wordt 'Sterk uit Armoede' genoemd. De opleiding heeft binnen deze aanpak dezelfde naam gekregen. De duur van de opleiding is twee jaar en wordt in samenwerking met ROC Noorderpoort op drie vestigingen als BOL-opleiding aangeboden. Het eerste jaar is vooral gericht op 'empowerment'. In het tweede jaar gaan studenten in de praktijk werken onder begeleiding van een praktijkbegeleider. Wanneer deze opleiding succesvol wordt afgerond krijgen studenten een Maatschappelijke Zorg mbo 3 diploma. In het pilotjaar 2014 startten in Veendam 11 studenten met de opleiding en 8 van hen ontvingen een certificaat in december 2016. In januari 2017 is de tweede groep in Veendam gestart met 15 studenten. Van deze groep is de verwachting dat in december 2018 8 studenten hun opleiding succesvol afronden. Hierbij zijn de studenten vrij gelaten in hun keuze voor diplomering of certificering. Zeven studenten geven de voorkeur aan een diploma in plaats van een certificaat. Daarnaast zijn er momenteel nog twee groepen bezig met de opleiding, waarvan één in Groningen (gestart met 20 studenten; nu 18) en één in Assen (22 studenten).

Amsterdam

In Amsterdam heeft de COEVA de opleiding op poten heeft gezet. Dit deden ze met een aantal andere stichtingen en de Hogeschool van Amsterdam. COEVA is zoals eerder beschreven eigenaar van de opleiding EDASU. In Amsterdam duurt de opleiding tweeënhalf tot drie jaar en net als in Groningen staat ook hier het eerste jaar in het kader van empowerment. Daarbij wordt er aan het einde van dit jaar een examen afgenomen, in tegenstelling tot Groningen en Utrecht. Het tweede jaar is meer gericht op verdieping in praktische vakstudie. Het laatste jaar is vooral gericht op het opdoen van werkervaring (EDASU, 2018). Na afronding van de studie in Amsterdam ontvangt men een certificaat.

Het aantal studenten dat de opleiding startte in het eerste jaar (2016) was 17 en in het tweede jaar (2017) startte 10 studenten. Het is te verwachten dat 8 studenten van de eerste lichting gediplomeerd zullen zijn medio 2019. Negen studenten hebben de opleiding voortijdig verbroken.

Utrecht

In Utrecht nam de 'Armoedecoalitie Utrecht' het initiatief voor het opzetten van de opleiding. Deelnemers in de Armoedecoalitie zijn maatschappelijke organisaties, initiatieven en belangenbehartigers die armoede bestrijden. In Utrecht werkt de Armoedecoalitie samen met ROC Zadkine in Rotterdam, omdat zij bekend zijn met de opleiding tot ervaringsdeskundige (mbo MZ).. In Utrecht varieert de opleidingsduur van twee tot drie jaar, betreft het een BBL-studietraject en wordt er als kwalificatie een diploma Maatschappelijke Zorg niveau vier behaald, bij uitzondering niveau 3 (EDASU, 2018) (zie ook bijlage: studiewijzer).

Momenteel is er één lichting studenten die gestart is in 2016 (17 studenten), waarna de tweede groep in 2017 startte; dit betreft 16 studenten. En september 2018 start een derde lichting van 16 studenten. Het aantal gediplomeerden van de eerste lichting (2016) is 8 en nog eens 3 studenten verwachten hun diploma komend studiejaar te behalen. Van de tweede lichting (uit 2017) gaan er 11 (mogelijk 12) studenten door naar het 2de jaar.

Uit de gesprekken met enkele coördinatoren van de drie opleidingen blijkt het animo om deel te nemen aan de opleidingen groot. In Amsterdam gaven in eerste instantie 40 mensen aan interesse te hebben om deel te nemen aan de opleiding. Ook in andere steden was de belangstelling voor de EDASU opleiding hoog. Aantal aanmeldingen voor de Utrechtse opleiding was in 2016 31, in 2017 35, in 2018 tot nu toe 23. Na het intakegesprek startten gemiddeld 16 deelnemers hun opleiding; 50% en 75% van hen bleek in staat de opleiding met succes te voltooien. Belangrijkste redenen voor uitval, die binnen de opleidingen worden genoemd zijn:

- dat de studie emotioneel als (te) zwaar belastend wordt ervaren. Er is persoonlijke terugval. In het eerste jaar waarin het levensverhaal wordt ontrafeld en herinneringen worden opgehaald of herbeleefd, komen onverwerkte emoties op en daar is eerst tijd en aandacht voor nodig;
- dat de studie als te moeilijk (cognitief of in praktijk) wordt ervaren in combinatie met gezin, relaties, kinderen. Voor sommige mensen is de lat te hoog;
- dat de studie niet matcht qua niveau;
- dat men tussentijds werk gevonden heeft.

Eindhoven

In Eindhoven heeft Markieza de verantwoording als lokale organisatie voor het opzetten van de opleiding. Markieza is de Academie voor herstel en ervaringsdeskundigheid. Markieza werkt samen met het Summa College en is momenteel nog bezig om de opleiding vorm te geven. Net als het aanbod in Utrecht, wordt hier een BBL mbo niveau vier opleiding ontwikkeld met de naam Sociaal Maatschappelijke Dienstverlening met ervaringsdeskundigheid. Binnen deze opleiding is het de bedoeling dat er vierentwintig uur per week praktijkervaring wordt opgedaan en één vaste dag per week onderwijs gedurende drie opleidingsjaren.

6. RESULTATEN INTERVIEWS

Hieronder worden de resultaten van de interviews met de studenten, cliënten respectievelijk de praktijkbegeleiders op de verschillende locaties gegeven.

6.1. ERVARINGEN VAN STUDENTEN

6.1.1. De opleiding

Op alle locaties begint de opleiding met het ontrafelen en delen van je eigen levensverhaal. In Amsterdam wordt dit het 'empowermentjaar' genoemd. Dit ervaren alle student-respondenten als een zeer leerzame periode voor zichzelf; dit jaar was belangrijk om het mogelijk te maken je kwetsbaar op te stellen.

'Ik heb voor de eerste keer mijn verhaal verteld. Het is belangrijk om elkaars verhaal te horen, en je verhaal met anderen te delen' (Amsterdamse respondent).

'Het empowerment jaar was voor mij echt een zaadje die geplant werd. Ik moet zorgen dat ik een boom ga worden.' (Amsterdamse respondent).

Wel geeft een respondent geeft aan dat dit 'empowermentjaar' te confronterend is geweest voor een groot deel van het oorspronkelijk aantal aangemelde studenten. Acht van de 16 studenten hebben hun opleiding beëindigd tijdens of direct na het empowerment jaar. *'De docenten hadden hierbij veel meer begeleiding moeten geven; zij hebben steken laten vallen,'* volgens de Amsterdamse respondent. Voor hen die nog wat minder stabiel waren, bleek de kans op terugval en/of voortijdige uitval op school groot.

Ook in Utrecht en Groningen wordt het delen van je levensverhaal in het algemeen als heel positief en leerzaam gewaardeerd. Een belangrijke voorwaarde voor het delen van je eigen verhaal op school is, dat er voldoende veiligheid en vertrouwen is en men daar niet op wordt veroordeeld.

'In de klas als je iemand niet goed kent en je krijgt ruzie, snap ik wel dat je het pijnlijkste punt gaat pakken van diegene waarvan je weet.' (Amsterdamse respondent).

Het kan hinderlijk zijn voor betreffende stageplaatsen als een student nog in een rouw en verwerkingsproces zit. Een respondent zegt hierover:

'Hoe kan je iemand helpen als je zelf nog steeds in de shit zit?'. (Groningse respondent).

Toch worden de verschillen onderling ook als heel leerzaam ervaren. Alle studenten geven aan veel van hun medestudenten te leren. Doordat levensverhalen gedeeld worden, ontstaat er meer begrip voor problematieken waar studenten niet mee in aanraking zijn geweest. Ook ontstaat er een meerwaarde doordat studenten ervaren hoe medestudenten een herstelproces doorlopen, zodat ze dit ook in de praktijk kunnen inzetten. Een docent vult hierbij aan dat studenten nu wellicht te vroeg op stage gaan en eerst een oriënterende periode nodig is voordat men een stageplek kiest. Voorgesteld wordt om de verhouding van 16 uur stage en 8 lesuren per week om te draaien naar 16 lesuren en 8 uur stage, zeker in de beginfase, dan wel een voorbereidend jaar aan te bieden met aandacht voor schrijf- en reflectievaardigheden.

De lessen op gebied van communicatie worden als zinvol en leerzaam ervaren. Ook de verdeling theorie en praktijk: 1 dag school en 2 dagen praktijk, wordt goed bevonden. Om mbo-4 diploma te kunnen behalen is meer begeleiding in de vakken Nederlands, Engels en rekenen gewenst.

'Eén ding dat wij, spreek ik gelijk voor meerderen in mijn klas, weinig hebben gehad aan de REN vakken (= Rekenen, Engels, Nederlands). Lessen hierover hebben we in twee jaar tijd nu 8 keer gehad; maar feitelijk zijn het er 5 voor de tentamens.' (Utrechtse respondent).

De aansluiting van lesstof met examens is ver te zoeken, zo wordt aangegeven bij alle locaties. Zo blijkt dat men examens moet doen in het vak 'persoonlijke verzorging'; dat terwijl er geheel geen les aan is besteed en ook op stage wordt hiermee geen ervaring opgedaan. De examenopdrachten dienen te worden afgestemd op stageopdrachten, aldus de studenten en de praktijkbegeleiders.

Alle studentrespondenten geven aan dat er meer aandacht mag worden besteed aan vakliteratuur. De literatuur die aanwezig is wordt weinig gebruikt en wordt amateuristisch genoemd.

'Dan krijg je allemaal readers of stapeltje a4'tjes maar dat is leuk voor het buurthuis. Op school wil ik gewoon een boek. Het ondergraaft ook het vertrouwen in de opleiding als alles op zo'n amateuristische manier in elkaar gevlogen wordt, dat schiet niet op.' (Utrechtse respondent).

Op alle locaties geeft men aan dat er onduidelijkheden zijn over de opleiding. Zij noemen onder andere: chaotische organisatie, het gebrek aan handvatten, zoals een studiehandleiding of functieomschrijving, geen specifieke richtlijnen waarop de student beoordeeld wordt en het niet worden voorzien van informatie, gebrek aan de begeleiding vanuit school op stageplek.

De studenten in Amsterdam geven ook aan dat de sfeer in de klas als zeer negatief werd ervaren. De grote diversiteit in de groep met verschillende achtergronden, ambities en leervermogens kan hieraan ten grondslag kan liggen, volgens de studenten. Enkele reacties zijn:

- De klas voelt zich niet gehoord. Lessen worden regelmatig verstoord door confrontaties en verschillende meningen.
- Docenten zijn onbekwaam in het creëren van een goede sfeer, rust en structuur.
- Feedback op opdrachten duurt te lang en je moet er op eigen initiatief achteraan.

'In de eerste periode merk je echt dat het een nieuwe opleiding is. Dat het heel chaotisch is en dat het soms gewoon onduidelijk is. (...) Elke keer zeggen ze: "jullie zijn de eersten die deze opleiding doen, er kan veel fout gaan". (Amsterdamse respondent).

Om eerder genoemde achterstand in reflectie vaardigheden en taal- en rekenvakken overweegt Utrecht een voorbereidend jaar op te zetten, waarin men meer mogelijkheden en tijd krijgt zich te ontwikkelen.

6.1.2. Ervaringen op stage

In Amsterdam hebben sommige studenten bij hun stage geen cliënt-contact, terwijl dat bij de andere locaties duidelijk anders is. De setting waarin met mensen in armoede en sociale uitsluiting samengewerkt wordt, is in Amsterdam niet persé vanuit een cliëntperspectief. In Utrecht en Groningen is cliënten-contact min of meer vanzelfsprekend. Dit uit zich ook in de werkzaamheden die op de verschillende locaties worden uitgevoerd. In Amsterdam zijn stageplaatsen bij gemeenten, buurthuis en een uitzendbureau voor ervaringsdeskundigen. Stagiairs kunnen meewerken aan beleid bijvoorbeeld rondom activeren van burgers en armoede, of organisatorische zaken en PR. Werkzaamheden die de studenten in Utrecht en Groningen uitvoeren bestaan onder meer uit het begeleiden en ondersteuning bieden bij praktische zaken uit het dagelijkse leven van de cliënten.

Op alle locaties komt naar voren dat bijna alle studentrespondenten positieve ervaringen opdoen tijdens de stageperiode. De studenten geven aan veel te leren van hun praktijkplek; dit wordt afgezet tegen wat geleerd wordt op de opleiding.

Ook over de begeleiding met de praktijkbegeleiders en de samenwerking met andere collega's is men tevreden tot zeer tevreden. Men staat open voor de student en uit dit in waardering en respect.

'Ik werk hier al langer als vrijwilliger. Sinds ik de opleiding volg heb ik het gevoel dat ik veel serieuzer genomen wordt door de professionals.', aldus een Amsterdamse student-respondent.'

'Ik heb een open en fijn contact met mijn begeleider. Als ik een vraag heb wordt er altijd tijd voor mij wordt vrijgemaakt en er is voldoende ruimte voor persoonlijke gesprekken'. (Amsterdamse respondent).

'Wij zitten eigenlijk op een hele goede plek, als wij ergens tegenaan lopen, krijgen wij hierin alle ondersteuning en begeleiding. Zij proberen ons goed uit te leggen als wij iets niet snappen, wat dat betreft hebben wij een hele goede samenwerking.' (Amsterdamse respondent).

'Ik ervaar de begeleiding van mijn praktijkbegeleider als uitstekend. Ik kan als ik ergens mee zit gewoon altijd aankloppen en vragen of hij even tijd voor me heeft. Als hij geen tijd heeft, maakt hij gewoon tijd. In het eerste jaar liep ik vaker tegen dingen aan en dan konden we even praten en dan konden we allebei weer door. Dus, het is ideaal om heel eerlijk te zeggen'. (Utrechtse respondent).

Professioneel blijven, betrokken zijn, maar ook afstand bewaren zijn vaardigheden die worden geleerd in de praktijk en die genoemd specifiek door studentrespondenten uit Utrecht en Groningen. Zo geven de meeste student-respondenten uit Groningen aan dat zij zelfbewust met hun eigen verhaal kunnen omgaan en hun eigen grenzen duidelijk af kunnen baken. Een paar studenten heeft hier problemen mee. Zij geven aan dat niet duidelijk is in hoeverre zij hun eigen verhaal in de samenwerking met professionals en cliënten mogen en kunnen delen.

'Meiden die hier binnenkomen hebben misbruik en mishandeling meegemaakt. Ze vragen hier hulp voor een veilige plek. Die blijkt er niet te zijn. Op een gegeven moment heb ik ze mee naar huis genomen. Ik heb zelf ook heel veel misbruik meegemaakt en dan komt het gewoon heel dichtbij, te dichtbij, dan moet ik echt afstand nemen'. (Utrechtse respondent)

'Als je je sleutel kwijt bent, betaal je €1.200, - omdat je dan voor alle sleutels moet betalen. Het team heeft met mij een keer een grap uitgehaald en mijn sleutel verstoopt. Ik dacht gelijk: ik zit onder bewind; €1200, -, waar moet ik dat vandaan halen? Ik stort hier gewoon in en moest erg huilen. Als je

dan nog in je herstel zit en je hebt zoveel problemen, dan kan je ook heel weinig aan.’ (Utrechtse respondent).

Er zijn positieve ervaringen opgedaan in het werken met een tandem, waarbij de praktijkbegeleider en de ervaringsdeskundige i.o. in duo's werken, zo vertellen twee studentrespondenten uit Groningen. Aangegeven wordt dat men zich onvoldoende voorbereid voelt om zelfstandig in de praktijk te werken en het tandemwerken hen ondersteunt. Het is niet duidelijk of op de andere locaties ook in een 'tandem' wordt gewerkt. Dit is niet expliciet meegenomen in het onderzoek.

Wisseling van stage

Stageplaatsen zijn beperkt en het blijkt niet altijd even makkelijk een plaats te vinden, die voldoet aan de verwachtingen. Om meer instellingen te betrekken in het werkveld is bekendheid van EDASU opleiding nodig, aldus de studentrespondenten.

De studenten wisselden een of twee keer van stage om meer en/of passende praktijkervaring op te doen. Soms kwam wisseling van stage voort uit onvrede met de werkplek, bleek de stageplek onvoldoende voorbereid/ toegerust of men had onvoldoende ervaring met het plaatsen en begeleiden van ervaringsdeskundigen. Soms voelde men zich in het diepe gegooid en ondervond weinig aandacht of begrip voor ervaringsdeskundigheid.

Zo zijn in Amsterdam twee studentrespondenten gestopt met hun stage, zij hebben een vervangende stageplaats gevonden. Eén van hen ondervond zeer weinig aandacht van de praktijkbegeleider bij aanvang van de stage; al werd aangegeven dat daar vanuit de opleiding ook beter in gecommuniceerd had kunnen worden. De ander had de indruk dat de stageplek nog onvoldoende voorbereid was om met ervaringsdeskundigen te werken.

In Groningen zijn twee van de zeven studenten tijdens de opleiding een keer van stageplek gewisseld. Eén van hen gaf aan dat de begeleiding positief was, maar dat de professional kennis over ervaringsdeskundigheid miste en zich hier niet voldoende op had voorbereid. De andere student gaf aan dat de begeleiding op zijn eerste stageplek heel negatief was. Er bleek geen begrip voor ervaringsdeskundigheid en er was weinig ruimte voor gesprekken.

6.1.3. Rol en positionering binnen team

De rol van de ervaringsdeskundige die specifiek ervaring heeft met armoede en sociale uitsluiting is over het algemeen een nieuwe. Veel studentrespondenten ervaren hierover onduidelijkheid. Zo heeft een team uit privacy overwegingen gekozen de aanwezigheid van een student te weigeren bij casus besprekingen. Hierdoor voelde zij zich in een mindere positie ten opzichte van haar collega-professionals. De meeste studentrespondenten benoemen dat zij geaccepteerd worden in het team maar wel het gevoel hebben dat zij zich moeten bewijzen. Volgens het merendeel van de (3 van de 5) studentrespondenten te Utrecht weten collega-professionals niet wat ze bij ervaringsdeskundigheid moeten voorstellen en wanneer zij een EDASU student kunnen inzetten omdat er geen standaardrol, beroepsprofiel of anderszins kader vanuit de opleiding wordt geschetst.

De studentrespondenten zijn ook regelmatig onzeker over hun taken en de invulling van hun stage, zo komt naar voren uit de interviews van Groningen. Redenen hiervoor lijken vooral een gebrek aan informatie van de opleiding en een gebrek aan kennis van professionals als het gaat om ervaringsdeskundigheid. Studenten zijn in de praktijk in verschillende rolfuncties bezig. Vijf van de zeven studenten werken vooral zelfstandig en ervaren het zelfstandig werken als prettig.

Alle studentrespondenten uit Groningen en Utrecht geven aan een duidelijke functieomschrijving voor ervaringsdeskundige in generatiearmoede en sociale uitsluiting te missen. Ook geeft een aantal respondenten aan dat er binnen het sociale domein kennis mist over ervaringsdeskundigheid in generatiearmoede en sociale uitsluiting. Hierdoor zijn nu nog (te) weinig instellingen betrokken die als stageplek kunnen dienen voor EDASU studenten. Of worden studenten soms op plekken geplaatst die overlap hebben maar niet specifiek bedoeld zijn voor een ervaringsdeskundige en zodoende ook weinig voorbereid.

In Amsterdam is er minder sprake van cliënt- contact, de werkzaamheden die men doet op de stageplek met en voor mensen in langdurige armoede zijn duidelijk en gevarieerd, van lunch klaarzetten tot notuleren, van onderzoek tot beleidsadvies. Maar ook hier zijn de studentrespondenten van mening dat de opleidingseisen niet duidelijk zijn voor de stagebegeleider en dat communicatie en samenwerking tussen opleiding en stage verbeterd dient te worden.

'De stagebegeleider vanuit de opleiding en praktijkbegeleider hebben elkaar nog niet ontmoet. De opleiding sluit niet aan op mijn stageplek. Er is geheel geen begeleiding vanuit de opleiding'. (Amsterdamse respondent).

6.1.4. Meerwaarde ervaringsdeskundigheid in werkveld

De meerwaarde van een ervaringsdeskundige in het werk is duidelijk aanwezig, volgens alle studentrespondenten in Amsterdam, Utrecht en Groningen. Een verbinding maken tussen de systeemwereld en de belevingswereld door te luisteren, begrip te tonen, in te leven in de situatie, ervaringen te delen vanuit gelijkwaardigheid en voorbeelden te geven aan cliënten, en dit ook weer terug koppelen aan de professionals.

In Amsterdam, waar sommige stages meer beleidsgericht zijn, wordt eveneens de meerwaarde van ervaringsdeskundigheid erkend, in termen van de brugfunctie niet alleen van de cliënt naar professional maar ook omgekeerd. Aangegeven wordt dat men als ervaringsdeskundige een adviserende bijdrage kan leveren in nieuw te ontwikkelen projecten en beleid, dat een toegevoegde waarde kan hebben op die van een professional.

In Utrecht komt naar voren dat student-respondenten situaties van cliënten uit hun eigen verleden herkennen en vooral op zoek zijn naar hun vertrouwen. Herkenning van problemen, ervaring hebben met vergelijkbare hulpvragen en de emoties die dit oproept zorgt voor vertrouwen. Vanuit vertrouwen worden eigen ervaringen gedeeld en adviezen snel opgepakt en zo voelen de cliënten zich geholpen.

'Ik hielp een meisje dat altijd ging schelden als ze een gesprek met de gemeente had. Elke keer als ze een afspraak bij de gemeente had, ging ik naast haar zitten en liet haar zien, dat als je vriendelijk blijft, ook antwoorden krijgt. Dat probeer ik dan mee te geven.' (Utrechtse respondent).

Daarnaast wordt ervaren dat vertrouwen geven ervoor zorgt, dat men ook zelfvertrouwen krijgt om de situatie aan te pakken.

'Mij is als kind nooit geleerd hoe je moet opruimen, pas toen ik op mezelf ging wonen dacht ik: hoe regel je dit eigenlijk allemaal? Dit heb ik verteld aan mijn cliënt en toegang gekregen tot haar kamer, waar zij eerder uit schaamte niemand toeliet. Zij kreeg vertrouwen in zichzelf, dat zij opruimen best kon leren'. (Utrechtse respondent).

De inzet van de eigen ervaring van de EDASU student heeft ervoor gezorgd dat de cliënt zich enorm gemotiveerd voelde om zijn situatie te veranderen. Men werkt uit passie voor het vak. Het contact tussen student en cliënt is persoonlijk, gelijkwaardig, laagdrempelig en begripvol; waardoor een vertrouwensband met de cliënt kan ontstaan.

De meerwaarde van een ervaringsdeskundige zit hem ook in de kritische blik waar o.a. collega professionals en een team van kunnen profiteren.

*'Ik vraag me vaak af waarom men (de professional, red) persé een mening ergens over moet hebben. Ik vind het bijvoorbeeld best lastig dat er veel **over** cliënten gesproken wordt in plaats van **met**. Dus daar stel ik vragen over.' (Utrechtse respondent).*

'Er was een cliënt die een halfjaar lang tegen zijn begeleider zei: 'Ja ik ga bellen voor die baan'. Iedere keer bleek dat hij dit nog niet had gedaan. Zijn begeleider had het idee dat hij er met de pet naar gooide. Toen ik diegene ontmoette, heb ik het advies gegeven het los te laten en drie weken later had hij toch die baan; in plaats van dat hij gebeld had, is hij langs het bedrijf gegaan'. Ik kijk op een hele andere manier. Wat in eerste instantie leek op niet gemotiveerd zijn, bleek dat de methode van benadering hem niet paste. (Utrechtse respondent).

'Het grootste verschil tussen de professional en ik is dat ik niets van cliënten verwacht. De cliënten hoeven met mij geen zorgplan te maken of aan hun doelen te werken'. (Groningse respondent).

De meerwaarde van een ervaringskundige is ook praktisch en heeft ook betrekking op procedurele zaken, zoals blijkt volgens Groningse studentrespondenten. Kennis van financiële vraagstukken, zoals het aanvragen van WMO of gebruikmaken van toeslagen en minimaregelingen, daar hebben zij veel meer ervaring mee.

'Er zijn mensen die moeten gewoon een taxipas hebben. Dan spreekt je rol als ervaringsdeskundige weer, want ik heb zelf ook een taxipas. Ik heb een rechtstreeks nummer van de wmo van de aanvraag, dus ik kan gelijk contact leggen. We kunnen dat gelijk kortsluiten'. (Groningse respondent).

6.1.5. Aansluiting op werk

De vraag of men als ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting daadwerkelijk werk krijgt is nog nauwelijks goed te beantwoorden aangezien de opleiding relatief jong is en de werkgevers nog relatief onbekend zijn met wat de opleiding c.q. de studenten te bieden hebben. In Utrecht en in Groningen is de meerderheid van de studentrespondenten (3/5 resp. 4/7) optimistisch over de toekomst. Een behoorlijk aantal studenten heeft een duidelijk perspectief op betaald werk op hun stageplek. Zo heeft men bijvoorbeeld werk gevonden op de stageplaats, zoals bij het Leger des Heils, bij verslavingszorg, bij een dierenorganisatie of bij de gemeente. Er is ook een student, die wil doorstuderen als ervaringsdeskundige op hbo-niveau en één die als docent binnen de opleiding EDASU gaat functioneren.

Studentrespondenten geven aan dat de functie van ervaringsdeskundigheid bij verschillende praktijkplekken best lijkt te zijn geïntegreerd en men verwacht dat de vraag naar ervaringsdeskundigen alleen maar toe gaat nemen. Een kleine minderheid uit hun twijfels over de continuïteit van de opleiding en de waarde van het diploma voor de arbeidsmarkt.

'Ik vind het lastig omdat we de eerste zijn die met een mbo-4 geslaagd zijn. Op de plek waar ik nu stage loop, zijn er alleen hbo banen en geen banen op mbo-niveau. (Utrechtse respondent).

In Amsterdam ontvangt men een certificaat na de opleiding. Het certificaat herkent, erkent en benoemt ook de specifieke talenten, ambities en mogelijkheden van een afgestudeerde ervaringsdeskundige in armoede en sociale uitsluiting. Maar het certificaat geeft geen (start)kwalificatie op de arbeidsmarkt. De Amsterdamse respondenten zeggen hier het volgende over:

"Je komt er niet zo ver met een certificaat. Linksom of rechtsom je hebt in Nederland een papiertje nodig, je kan er niet om heen. (Amsterdamse respondent)

Op het moment dat COEVA organisatorisch sterker staat, schat ik de kans op een baan best groot. Nu is er nog veel twijfel. (Amsterdamse respondent)

'Ik vraag mij af of EDASU een verrijking of een beperking is. Ik vind het wel ontzettend van belang dat ggz en armoede zijn eigen ervaringsdeskundigheid kent, maar ik twijfel aan de meerwaarde in een

aparte opleiding omdat ik ervan overtuigd ben, dat de onderliggende mechanismen dezelfde zijn. En toch vind ik het goed dat COEVA is opgericht'. (Amsterdamse respondent)

In de overige opleidingslocaties ontvangt met een diploma. Dit werkt motiverend voor de student, en lijkt meer perspectief op werk te bieden, maar heeft ook zijn nadelen, zoals de Utrechtse docent het verwoordt:

'Het feit dat we nu wel naar een specifiek diploma toewerken, zijn studenten – vooral in hun laatste jaar heel erg gericht op het behalen van dat papiertje. En wat daarvoor nodig is. Dat vind ik zelf echt wel een groot knelpunt. Eigenlijk zou je veel meer ruimte moeten hebben waardoor de student zich kan ontwikkelen op de manier bij hem of haar past.'

6.2. ERVARINGEN VAN CLIËNTEN MET DE INZET VAN ERVARINGSDESKUNDIGEN

In Amsterdam is contact tussen de betrokken studenten en cliënten minimaal; aangezien er praktijkplekken zijn toegestaan die zich hier niet voor lenen. Dit blijkt overigens geheel toevallig en is zeker geen bewuste keuze. Het primaat voor het leren van het beroep ligt nu eenmaal in het cliënt contact blijkt bij navraag. Amsterdam richt zich op een inzet van ervaringsdeskundigen in de kanteling van het sociale domein, waarbij niet het aanbod aan klanten (cliënten), maar de behoeften van arme mensen centraal staat.

Alle cliëntrespondenten in Utrecht gaven aan de begeleiding van studenten als prettig te hebben ervaren en dit gold eveneens in Groningen. De cliëntrespondenten gaven aan de studenten erg te waarderen in de manier van communiceren en het onderhouden van de hulpverleningsrelatie. De cliëntrespondenten benoemen hierbij dat de studenten beschikken over ervaringen die professionals niet persoonlijk hebben meegemaakt, bijvoorbeeld enkele praktische ervaringen.

'Hij heeft mij gewoon wel die handige trucjes geleerd om bijvoorbeeld met gemeenten te regelen hoe dingen gedaan moeten worden. Meestal moet je bij de gemeente een omweg lopen om te krijgen wat je wilt' (Groningse respondent).

Aangegeven wordt dat de ervaringsdeskundige student keuzes maakt tijdens hulpverleningstrajecten die de reguliere professionals niet maken; dit zijn keuzes gebaseerd op de persoonlijke ervaringen van de ervaringsdeskundige.

De ervaringsdeskundigen werden volgens de cliëntrespondenten 'de motivator', 'één van ons' en een 'vriendin' genoemd. Ook de toewijding van de ervaringsdeskundige wordt benoemd. Zo geeft een cliëntrespondent aan dat zij buiten kantoortijden om bij de ervaringsdeskundige terecht kan, waar deze keuze niet zou zijn gemaakt door een reguliere professional. Ook wordt aangegeven dat de ervaringsdeskundige enorm met de cliënt meeleeft en dat wordt erg gewaardeerd.

'Heel erg fijn ook omdat ze vooral niet alleen begeleider is maar ook een soort van vriendin.' (Utrechtse respondent).

'Als een professional zonder ervaring dingen vertelt en zegt dat diegene het begrijpt, is dit toch anders dan een ervaringsdeskundige die mij iets deelt. Ik zeg altijd: "de professionals hebben het uit het boek geleerd. Misschien hebben ze het wel in de praktijk meegemaakt, maar ervaringsdeskundigen hebben het echt persoonlijk meegemaakt.' (Utrechtse respondent).

'Als iemand een verhaal vertelde, zag je de ander meehuwen. Ze vond het heel moeilijk en leefde met mij mee. Dat vond ik erg prettig'. (Utrechtse respondent).

De cliëntrespondenten geven aan dat de samenwerking met de studenten gelijkwaardig voelt. De student staat naast de cliënt en er niet boven. Zij ervaren het als positief wanneer de studenten verhalen uit hun eigen verleden deelt. Eén respondent zegt bijvoorbeeld hierover:

'Juist door haar heb ik zo van: Oh, ik ben dus niet de enige, die dit meemaakt.' (Groningse respondent).

Cliëntrespondenten geven verder aan dat de studenten hun problemen en hulpvragen goed herkennen. Een cliënt zegt hierover: *'als ik ergens mee zit, dan hoef ik R. (de ervaringsdeskundige i.o.) alleen maar aan te kijken en hij weet hoe ik erbij zit. (Groningse respondent).*

Ook wordt aangegeven dat men in de samenwerking met de student veel hoop ervaart. Het delen van het levensverhaal van de student blijkt heilzaam en cliënten putten hieruit ook vertrouwen. Eén cliëntrespondent zegt hierover:

'Ik heb een verhaal van iemand (student) gehoord en toen dacht ik van: 'Als jij dat kan, dan kan ik het helemaal''. (Groningse respondent).

De cliëntrespondenten geven aan dat zij ook in toekomst graag begeleid zouden willen worden door ervaringsdeskundigen en raden voor andere cliënten ook een ervaringsdeskundige aan.

Kortom: de cliënt-respondenten ervaren de begeleiding van EDASU studenten als zeer positief.

Aangegeven wordt dat zij praktische kennis, hoop, toewijding, herkenning en perspectief bieden.

6.3. ERVARINGEN VAN PRAKTIJKBEGELEIDERS

6.3.1. Stage

De werving van studenten voor stageplaatsen verloopt in Utrecht op twee wijzen: ofwel praktijkorganisaties krijgen vlak voor de start van de opleiding 1 of 2 kandidaten ter kennismaking voorgedragen, ofwel organisaties doen zelf de werving. Wat de student gaat doen, bepaalt de instelling a.d.h.v. opleidingswijzer (zie bijlage) en in overleg met coach vanuit de opleiding. Daarna dragen ze studenten voor aan EDASU ter goedkeuring van het profiel EDASU.

In Amsterdam zijn de praktijkbegeleiders zeer positief over de samenwerking met de studenten. Ook het contact met andere collega's verloopt volgens hen goed. Wel geven zij aan dat de studenten beter tot hun recht kunnen komen als zij zich proactief en zelfverzekerd durven op te stellen.

"Gewoon iets meer 'stand your ground.'" Op deze manier zouden zij beter op de omgeving kunnen anticiperen en meer kunnen bijdragen. Daarnaast wordt aangegeven dat van belang is voor de ervaringsdeskundige om niet te veel met de stroom mee te gaan; de kans dat ervaringsdeskundigheid verloren gaat en de ervaringsdeskundigheid verandert in quasi-professionaliteit dient te worden geminimaliseerd in hun opinie. Supervisie, intervisie en wisseling van werkplek na ongeveer 3 jaar aanstelling zou de zelfstandige en kritische positie van de ervaringsdeskundige kunnen ondersteunen.

Het delen van de ervaringen zorgt ervoor dat de studentrespondenten betrokken zijn bij de cliënten.

Volgens alle professional-respondenten zijn de cliënten over het algemeen positief over de hulpverlening van de ervaringsdeskundige. De professionals uit Utrecht vinden de mate van betrokkenheid van de student bij de cliënt soms positief, maar niet altijd passend. Soms lijkt de student-respondent zich teveel bij de cliënt te willen betrekken, aldus een professional.

'Het is de passie die ze hebben, het zo goed mogelijk willen regelen voor het 'slachtoffer.' "Ik noem het zowel hun kracht als hun valkuil.'" (Utrechtse respondent).

‘De emotionele betrokkenheid van de student is niet altijd positief voor de organisatie. Het is gewoon heel lastig als iemand, die mee gaat als begeleider, met de cliënt meegaat hevig geëmotioneerd is. Dat is niet helemaal de bedoeling. (..) Er was nog een hoop boosheid, verdriet en pijn vanuit het verleden’. (Utrechtse respondent).

Volgens een praktijkbegeleider hebben sommige EDASU student moeite met het reguleren van hun emoties. Een praktijkbegeleider geeft aan dat een ervaringsdeskundige wel voldoende stabiel moet zijn, anders kan het werk te confronterend zijn. De Utrechtse docent vult hierbij aan dat studenten nu wellicht te vroeg op stage gaan en eerst een oriënterende periode nodig is voordat men een stageplek kiest. Voorgesteld wordt om de verhouding van 16 uur stage en 8 lesuren per week om te draaien naar 16 lesuren en 8 uur stage, zeker in de begin fase, dan wel een voorbereidend jaar aan te bieden met aandacht voor schrijf- en reflectievaardigheden.

In Groningen krijgen de studenten de eerste 20 weken alleen les (4 dagen in de week) en daarna volgen 20 weken van 2 dagen les en 16 uur stage per week. Het tweede jaar bestaat uit 2 dagen les en 16 uur stage per week over 40 weken. Ook in Amsterdam start de stage later in het opleidingstraject, namelijk in het tweede jaar.

In de Utrechtse opleidingswijzer van de EDASU opleiding staat dat een docent minimaal twee keer per jaar de stagelocatie bezoekt. In de praktijk is dit minder, of men heeft geheel geen contact gehad met de docent. Begeleiders benoemen dat de docenten van de opleiding hierdoor niet kunnen beoordelen hoe de studenten presteren in het werkveld.

Bijna alle studenten en de praktijkbegeleiders op alle locaties gaven aan dat het onduidelijk is wat de opleiding van de stageplaats verwacht. Meer communicatie en contact tussen opleiding en stageplaats bleek wenselijk.

‘De begeleiding van de opleider bleek minimaal voor mij. Ik zou willen vragen aan de opleider: Goh geef aan welke blokken, welk onderwerp je gaat benaderen, dan kan ik een passende praktijkopdracht erbij zoeken’ (Utrechtse respondent).

‘Ze hebben richtlijnen waar ze aan moeten voldoen, richtlijnen voor de begeleiding en dat is niet duidelijk allemaal. Het staat mooi op papier en er is een site waar ik de uren invul. Ziet er allemaal professioneel uit maar het klopt allemaal nog niet, klopt niet met de werkelijkheid.’ (Utrechtse respondent).

In Utrecht wordt eens 3 x per jaar een bijeenkomst wordt georganiseerd waarbij de voortgang van de stage tussen de docenten, praktijkbegeleiders en begeleiders vanuit school wordt belicht. Alle studenten en ook hun begeleiders hebben deze bijeenkomsten als bijzonder prettig ervaren. Men geeft aan dat dit ook bij kan dragen aan de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid in het werkveld.

Ja, de bijeenkomst die je met andere studenten hebt, daar zit af en toe ook wel een docent van de opleiding bij. Maar dat is ook gewoon heel goed. Dat je dan met elkaar kan sparren over hoe het gaat.’ (Utrechtse respondent).

‘We hebben hier een kennismakingsgesprek gehad met mijn begeleider van de opleiding, mijn praktijkbegeleider en ik. Dat is het enige gesprek dat hier geweest is. Op zich hadden de praktijkbegeleider en ik afgesproken dat als er wat was dan konden we bellen om een afspraak te maken.’ (Utrechtse respondent).

6.3.2. Rol en positionering binnen team

Bij alle professional-respondenten op alle opleidingslocaties bestaat er onduidelijkheid over de rol en de verantwoordelijkheden van de ervaringsdeskundige binnen het team.

‘Ondanks dat er een uitgesproken meerwaarde is van de ervaringsdeskundige is ervaringsdeskundigheid nog maar nauwelijks geïntegreerd in werkveld’, aldus de Amsterdamse professionals.

Ook is het voor de respondenten onduidelijk op welke manier zij de studenten moeten begeleiden, waarvoor zij ingezet kunnen worden, waarop zij beoordeeld worden en hoeveel tijd de professionals aan begeleiding kwijt is. Er is behoefte aan meer en duidelijke communicatie tussen praktijkbegeleider en docent, onder meer over elkaars verwachtingen, behoefte, doelen en mogelijkheden. Praktijkbegeleiders geven aan behoefte te hebben aan:

- begeleiding van de student op de stageplek door een aantal 1-op-1 bezoeken van de docent om onder meer inzicht te krijgen in de rol en positie van de student in het werkveld en om feedback op zijn ontwikkeling te krijgen.
- regelmatig terugkerende, plenaire bijeenkomsten tussen docenten, studenten en praktijkbegeleiders.
- duidelijke handvatten wat er van de student op de werkplek verwacht wordt.
- afstemming van stagedagen op de betreffende stageplaats en de verwachtingen van de opleiding.
- een duidelijke omschrijving van functieprofielen van ervaringsdeskundigen.

‘Iedereen draait zijn eigen toko. Dan moet je heel erg lobbyen van: Neem haar nou eens mee. Maar waarom? Wat kan ik haar dan laten doen?’ (Utrechtse respondent).

De onduidelijkheid rondom de taken en verantwoordelijkheden heeft ook te maken met het verschil in opleidingsniveau, aldus de professional-respondenten. Omdat de betrokken organisaties voorheen alleen hbo-stagiairs aannamen, zijn zij het niet gewend om een mbo-stagiair te begeleiden. Volgens een praktijkbegeleider werkt een hbo student in grote mate zelfstandig, terwijl de mbo student meer ‘aan de hand moet worden genomen’, aldus de respondent.

Ondanks de onduidelijkheid zijn de praktijkbegeleiders overwegend positief hoe de student zich positioneert binnen het team. De onduidelijkheid, zoals bovenstaand zijn beschreven, wordt grotendeels weggenomen omdat studenten een presentatie geven over de inhoud van de EDASU opleiding. In een enkele situatie heeft de student te maken gekregen met sceptische reacties van collega’s, die hem het gevoel gaven niet altijd serieus genomen te worden.

‘Als het bijvoorbeeld ging over een casuïstiekbespreking, dan had zij een andere benadering. Mijn collega’s reageerden soms sceptisch en daar heeft zij ook wel last van gehad. Ze voelde zich buitengesloten en niet serieus genomen. Toch heeft het haar ook sterker gemaakt. En het grootste deel van het team ziet het voordeel van de ervaringsdeskundigheid in nu’ (Utrechtse respondent).

Een van de EDASU docenten merkt op dat de begeleiding vanuit de praktijkbegeleiders in de praktijk veel intensiever blijkt te zijn dan van te voren werd gedacht. Dit is niet zozeer te wijten aan de mate van straatwijsheid, als wel aan expressievaardigheden.

Studenten hebben veel ervarings- en mensenkennis, maar qua uitdrukkings- en computervaardigheden blijkt een grote achterstand. (Utrechtse respondent).

Het werken in een tandem lijkt in de praktijk gedeeltelijk gerealiseerd te kunnen worden. Zo geven drie van de zeven praktijkbegeleiders uit Groningen aan dat samenwerken met verschillende professionals beter is voor het leertraject van de studenten. Hierdoor bestaat er voor de studenten de mogelijkheid om verschillende manieren van hulpverlening te leren kennen. Daarbij bestaat er

kritiek op het idee achter het begrip ‘tandem’. Er wordt aangegeven, dat het begrip tandem een foute verwachting geeft van het werk in de praktijk. Een respondent zegt hierover:

‘Ja, ik ken het tandemverhaal. Maar eigenlijk ben ik geen voorstander van het tandem principe. Ik denk dat het gevaar van een tandem is dat je de ervaringsdeskundige achterop zet. Waar ze wel mogen meelopen maar niet mogen sturen. In het team hebben wij hier een gesprek over gehad. En ik denk juist dat we heel erg versterkend aan elkaar kunnen zijn door samen te fietsen of naast elkaar te fietsen, of naast elkaar te lopen waardoor je beide van elkaar leert’. (Groningse respondent).

‘Ik geloof heel sterk in het tandemwerken, zoals dat door de ‘Link’ gedaan wordt. Ik denk dat het belangrijk is dat de professionals en ervaringsdeskundigen samen blijven werken en dat men wederzijds van elkaar te leren heeft. Heb de indruk dat er in de praktijk geen sprake is van wederzijds leren; de praktijkbegeleider heeft een eigen caseload en de stagiair mag meekijken en meelopen’. (Utrechtse respondent).

6.3.3. Meerwaarde ervaringsdeskundigheid in werkveld

Meerwaarde van ervaringsdeskundigheid in een diversiteit aan functies voor de organisatie wordt duidelijk op alle drie de locaties erkend. Men noemt ervaringsdeskundigen bruggenbouwers en/of vertalers. Een ervaringsdeskundige helpt het invoelingsvermogen te vergroten, zegt men. Zij blijken zich beter te kunnen inleven in de situatie van de cliënten dan de professionals. Dit heeft er onder meer in Amsterdam toe geleid dat men actief aan het bedenken is hoe ervaringsdeskundigheid geborgd kan worden in een van de organisaties.

‘De meerwaarde van de ervaringsdeskundige is niet alleen het beter kunnen inleven, maar ook een vertaling kunnen maken van de binnenwereld van de cliënt naar professional. Ik denk dat dat het belangrijkste is, en een soort van waakhond zijn, belangenbehartiger en bruggenbouwer’, aldus een Amsterdamse respondent’

‘Een ervaringsdeskundige pikt veel sneller signalen op en snapt daardoor veel beter waar argwaan vandaan komt en moedeloosheid vandaan komt en kan dat vertalen op een manier die voor alle bij de partijen verstaanbaar is’ (Amsterdamse respondent)

De professional-respondenten uit Utrecht zien ervaringsdeskundigen als meerwaarde omdat zij de ‘emotionele’ kant van het begeleiden als leidend zien in plaats van de ‘instrumentele’ kant. Met de instrumentele kant worden de theorieën, middelen en systemen bedoeld die in de begeleiding kunnen worden ingezet.

‘We kunnen gewoon veel van hen leren. Het is minder technisch hoe zij kijken. Zij hebben dat creatieve denken. Als je mensen hebt gehad met armoede die in de schuldhulpverlening hebben gezeten en die tegen bepaalde muren lopen, is er vaak schaamte. De cliënt maakt dit niet kenbaar. Ervaringsdeskundigen weten die muren te vinden, kennen het taalgebruik en herkennen de sociaal wenselijke antwoorden. Dat is waar ervaringsdeskundigheid doorheen prikt.’ (Utrechtse respondent).

Groningen erkent meerwaarde ook in praktische zaken. Een professional-respondent zegt hierover: *‘... weten hoe de ambtelijke molen werkt met schulden, aanvragen, uitkeringen, verantwoorden van je geld en de voedselbank. Hoe het is als een deurwaarder aan je deur komt, hoe het is om in een leeg huis te wonen. Gewoon allerlei dingen, waar onze klanten nu ook mee te maken hebben’. (Groningse respondent).*

Daarnaast geven de professional-respondenten aan dat de studenten weten hoe belangrijk kwartiermaken voor de eigen doelgroep is. Dit komt vooral door de ervaren machteloosheid in het verleden en het gevoel van niet gehoord worden. Eén professional zegt hierover:

'De (studenten) zijn vaak ook heel erg gedreven; zij weten precies waar het over gaat, en ook precies te vertellen waarom het allemaal zo belangrijk is. Als er iemand komt vertellen die dat heeft meegemaakt, dan raakt het mensen meteen'(Groningse respondent).

Hier gaat het volgens de professionals dan ook niet alleen maar om het onder de aandacht brengen van een problematiek, maar ook het meewerken aan beleid. Door hun eigen perspectief en hun begrip voor de doelgroep brengen ervaringsdeskundige studenten een duidelijke meerwaarde in de praktijk op een mesoniveau.

Ook praktijkbegeleiders gaven aan dat het aanstellingsbeleid zich richt op hbo niveau, en er weinig tot geen ruimte is voor de ervaringsdeskundige in de praktijk. Ook geeft men aan, dat er onder professionals enig wantrouwen bestaat naar ervaringsdeskundigheid. Een respondent zegt hierover:

'Het besef moet nog komen voor iedereen, dat het echt een vorm van samenwerking is; dat je elkaar kan versterken, dus dat het geen concurrentie is of en dat gevoel heb ik wel eens, dat het een beetje voor ophef zorgt bij professionals. Dat betekent dus dat ervaringsdeskundigen zichzelf ook heel goed moeten profileren, heel goed moeten uitleggen wat zij kunnen doen en hoe zij van meerwaarde kunnen zijn'. (Groningse respondent).

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In deze rapportage wordt verslag gedaan van een kwalitatief onderzoek naar de ervaringen van EDASU opleidingen te Amsterdam, Utrecht en Groningen. Het accent van de interviews lag op ervaringen met de praktijk en niet zozeer op de inhoud van de opleiding. Hiervoor zijn in totaal 35 interviews afgenomen, waarvan 17 bij studenten, 11 bij praktijkbegeleiders, 6 bij cliënten en één bij een EDASU docent.

EDASU opleiding

De komst van de EDASU opleiding, gebaseerd op het opleidingsconcept van de Link uit België, is een aanvulling op het Nederlandse opleidingsaanbod dat zich richt op ervaringsdeskundigheid in een brede sociaal maatschappelijke sector. De opleiding onderscheidt zich door haar opleidingsprofiel gericht op (generatie)armoede en sociale uitsluiting. Het vertrekpunt ligt veelal in een contextuele kijk op sociale armoede, die vanuit de voorgeschiedenis is ingegeven. 'De innerlijke pijn van vernedering, uitsluiting, schuldgevoel, schaamte en zich weinig of niet gewaardeerd voelen, maakt dat mensen in armoede moeilijk kunnen geloven in een betere toekomst en snel vastlopen als zij daaraan proberen te werken' (Neutel, 2018). Ervaringsdeskundigen in armoede streven naar het aanpakken van sociale misstanden, het terugdringen van discriminatie en het vergroten van maatschappelijke kansen.

Deze nieuwkomers op de Nederlandse arbeidsmarkt hebben een nieuw te ontwikkelen positie en een dubbele motivatie om zowel zelf een positie in de samenleving te vervullen als anderen verder op weg te helpen. Hoe langer mensen in armoede leven, hoe moeilijker het wordt om uit de situatie te komen (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2016). Het hebben van werk is echter geen garantie om uit de armoede te komen, al blijkt dat 40% van de mensen uit de armoede komt door het vinden van een baan (Movisie, 2016). Mensen in generatiearmoede krijgen minder kansen om een opleiding te volgen, en raken hierdoor in een vicieuze cirkel. Daarnaast maakt sociale uitsluiting dat het netwerk veelal bestaat uit mensen die in dezelfde situatie zitten. Tegelijkertijd kan niet ontkend worden dat huidige generaties in toenemende mate kansen krijgen zich verder te ontwikkelen en het opleidingsniveau onder de West-Europese bevolking ook toeneemt, hoewel de causaliteit tussen hoge opleiding en baangarantie lijkt af te nemen. Gelukkig is Nederland één van de landen waar het risico op armoede het laagst is.

Uit het onderzoek blijkt dat het animo om deze opleiding te volgen groot is en er veel verschillen zijn per opleidingslocatie onder meer op het gebied van instroomcriteria, duur van de opleiding, aantal te investeren (praktijk)uren en certificering dan wel diplomering en het niveau. Veendam is als eerste gestart met een pilot, waarna Amsterdam en Utrecht in rap tempo volgden. In september 2018 start de vierde opleidingslocatie te Eindhoven. Opvallend is het grote verschil tussen het aantal praktijken waaraan men dient te voldoen, variërend van 250 tot 650 uur; wat grotendeels is terug te voeren tot type opleiding hetzij BOL of BBL.

Gemiddeld starten 16 studenten per jaar de opleiding; de helft tot driekwart van hen blijkt de opleiding met succes te kunnen voltooien. De uitval vindt met name in het eerste jaar plaats; het jaar waarin het levensverhaal wordt ontrafeld, herinneringen worden opgehaald en herbeleeft. De studenten ervaren dit als een leerzame, zinvolle periode, die ook best confronterend kan zijn. Het ontdekken, delen van je eigen en horen van andermans verhalen vergt tijd, aandacht en rust en kan onderdrukte emoties naar boven halen. De kans op uitval als gevolg van emotionele belasting is groot. Geconcludeerd wordt dat de EDASU opleiding persoonlijke ontwikkeling biedt op het gebied van omgaan met het verleden. Niet om mensen te excluderen maar uit zorg voor de potentiële student is de EDASU opleiding het meest geschikt voor hen die redelijk en langdurig stabiel zijn en voldoende vertrouwen hebben hun verhaal te willen en kunnen delen. Om teleurstellingen bij studenten te voorkomen is het van belang zorg te dragen voor een zorgvuldige selectie van potentiële studenten en vertrouwen onderling en een veilige omgeving te creëren.

De diversiteit van de EDASU studenten met verschillende achtergronden, ambities en leervermogens is groot. Voor mensen zonder startkwalificatie, zij met weinig vooropleiding en zij die al langere tijd niet op school hebben gezeten lijkt de EDASU opleiding, zoals deze nu is opgezet, pittig en zwaar. Dit wordt ook ondersteund door eerdere bevindingen (Van den Bergh & Brinke, 2015; Karbouniaris, 2015; Jansen & Willekes, 2017). Ook de duur van de opleiding (3 jaar) is als relatief lang te beoordelen; zeker zonder dat dit resulteert in een diploma, zoals in Amsterdam.

Op de Amsterdamse locatie bleken de studenten teleurgesteld dat de opleiding slechts leidt tot een certificaat; studenten opteerden voor een diploma. COEVA heeft gezocht naar verbinding met ROC's. Echter, de condities die de systeemwereld van het onderwijs aan een diploma stelt, zijn in eerste aanleg vervolgens door zowel de docenten als de studenten afgewezen; zij blijken volgens hen een ernstige belemmering te vormen van de ontwikkeling van het beroep ervaringsdeskundige. Sindsdien wordt gezocht naar een versterking van het civiel effect van een certificaat. Daarnaast werkt COEVA ook mee aan de vorming van een beroepskolom (mbo-hbo-doorgroei) voor ervaringsdeskundigen met als inzet dat de brugfunctie tussen leef- en systeemwereld profielpunt blijft en de opleiding van ervaringsdeskundigen 'dus' niet 'automatisch' geprofileerd wordt vanuit systeemwereldeisen. Daarmee kan de student zichzelf ten volle ontplooiën in plaats van te moeten voldoen aan diploma-eisen die vanuit de systeemwereld worden opgelegd.

Stage

Geconcludeerd kan worden dat de EDASU opleiding in Nederland sterk in ontwikkeling is, en dat er nog veel onbekendheid is onder potentiële werkgevers. Er is op alle locaties onduidelijkheid en kritiek onder studenten en hun praktijkbegeleiders. In Amsterdam start men in het tweede jaar met stagelopen en in Groningen na 20 weken. In Utrecht vangt stage direct aan bij de start van de opleiding. Aanbevolen de stage pas aan te vangen na een bevredigende start van de opleiding, waarin het levensverhaal is ontrafeld, gedeeld, voldoende is gereflecteerd en eigen gemaakt. Ook een tijdige voorbereiding op de stageplek verdient aandacht. Soms wisselden studenten van stage. Soms omdat men wenste om andere praktijkervaringen op te doen, maar soms ook uit onvrede, omdat er te weinig begeleiding was of dat de stageplek onvoldoende voorbereid was op een ervaringsdeskundige i.o. Meer begeleiding voor het vinden van een stageplek blijkt gewenst. Tevens kan vooraf kennismaking met de stageplek teleurstelling van de student voorkomen. Bij alle stageplekken was men nog niet eerder bekend met ervaringsdeskundigen in armoede en de opleiding en ook was er -tot voor kort -weinig tot geen ervaring met het begeleiden van studenten met mbo niveau of lager. Afstemming tussen examenopdrachten en stage ontbreekt volgens de studenten en hun praktijkbegeleiders. Hierbij zouden de praktijkbegeleiders meer betrokken (willen en) kunnen worden.

Aanbevolen wordt meer bekendheid te geven aan EDASU opleiding, met name in het sociale domein. Daarnaast wordt aanbevolen meer en een variatie aan stageplaatsen te werven. Om teleurstellingen bij de student te voorkomen en aansluiting te realiseren kan een periode van oriëntatie bij een diversiteit aan stageplaatsen worden ingelast. Ondanks stagehandleidingen en opleidingswijzers is onduidelijk is wat stagedoelen zijn, volgens de praktijkbegeleiders. Verbetering in (mondelijke) communicatie en het expliciet formuleren van richtlijnen van de stagedoelen en beroepsprofielen wordt aanbevolen; deze zijn door zowel de praktijkbegeleiders als studenten gemist.

Er zijn zeker ook en vooral positieve ervaringen naar voren gekomen. Zo kwam naar voren dat vrijwel alle studenten hun stage positief (hebben) ervaren. De studenten gaven aan veel te leren op hun stage. Professionele nabijheid, kwetsbaar doch krachtig opstellen en behoud van een eigen onafhankelijke, kritische positie werden genoemd als thema's, waar men in de praktijk mee te maken had. Ook de praktijkbegeleiders ervoeren de samenwerking met de studenten heel positief en leerzaam.

Tandem werken

Resultaten wijzen uit dat het werken in een tandem in Nederland niet of nauwelijks van de grond lijkt te zijn gekomen. Er leek nauwelijks sprake van wederzijds leren. In de praktijk komt de student in een

andere verhouding met de praktijkbegeleider terecht waarbij geen sprake meer is van een tandemsamenwerking. En toch, daar waar gewerkt werd in een tandem tijdens de opleiding was men positief over dit concept, omdat bleek dat men wederzijds van elkaar kon leren.

Mogelijk is het in een tandem werken praktisch en financieel niet altijd haalbaar. Eveneens is mogelijk dat de verwachtingen over elkaars kunnen over en weer onvoldoende duidelijk zijn, en daardoor de praktijkbegeleider onvoldoende open staat om te leren van de ander (de ervaringsdeskundige i.o.) of dat de ervaringsdeskundige i.o. te weinig vertrouwen heeft in zichzelf om de ander (de praktijkbegeleider) wat te kunnen leren. Maar het kan ook zijn dat men eigenlijk wel in een tandem werkt, maar dit niet als zodanig verwoordt. In veel gesprekken komt namelijk wel naar voren dat ervaringsdeskundige i.o. zijn belevingskant inzet en de praktijkbegeleider het theoretisch en maatschappelijk kader biedt en men hierdoor elkaar aanvult. De cocreatie die dit tot gevolg heeft (b.v. in termen van doortastendheid, wederkerigheid, solidariteit) blijft nog grotendeels een 'black box' en kan nog onvoldoende concreet benoemd worden, al wordt de meerwaarde van het werken met de ervaringsdeskundigen door alle doelgroepen duidelijk gezien. Misschien dat dit concept van werken duidelijker neergezet dient te worden en op langere termijn gestalte gaat krijgen, als de toegevoegde waarde ook in de praktijk een uitgesproken plaats heeft verworven, d.w.z. in casuïstiek verhelderd en geëxpliciteerd.

Ook in Vlaanderen is bij de start van de opleiding geïnvesteerd in de komst van deze ervaringsdeskundigen. Een belangrijke succesfactor bleek dat organisaties en medewerkers zelf tot de conclusie kwamen dat de manier van werken in de praktijk aangepast moet worden. Werken in een tandem en in aanwezigheid van ervaringsdeskundigen vraagt de bereidheid om kritisch naar het professioneel handelen en de inrichting op organisatieniveau te willen kijken. Dit vraagt echter tijd en ruimte om dit op te starten en ook vol te houden (De Link, 2013). In Vlaanderen profiteert men wellicht van het gegeven dat *het sociaal armoede* concept steviger is uitgewerkt, ook op politiek niveau.

Zoals Sedney & Kowalk (2018) aangeven, krijgt synergie tussen ervaringsdeskundigen en traditioneel opgeleide professionals niet altijd vanzelf vorm. 'Men werkt bijvoorbeeld langs elkaar heen of de communicatie loopt vast. Het is daarom van belang stil te staan bij de vraag hoe ervaringsdeskundigen en traditioneel opgeleide professionals samen kunnen leren en werken. Dat vraagt een andere werkwijze van de didactiek en het leerklimaat dan het traditionele onderwijsaanbod biedt. De nadruk komt te liggen op manieren om nader tot elkaar te komen, verbindingen te leggen tussen elkaars ervaringen, kennis en leefwerelden, en te zoeken naar manieren waarop gezamenlijke kennis overgedragen kan worden aan anderen.' Echter, zo constateren de auteurs: 'de samenwerking tussen ervaringsdeskundigen en traditioneel opgeleide professionals vormt in toenemende mate een punt van aandacht. Dikwijls blijkt in de uitvoeringspraktijk dat hun samenwerking niet vanzelf tot stand komt. Dat komt mede door de aanwezigheid van kloven waar beiden zich vaak niet bewust van zijn.'

Meerwaarde ervaringsdeskundige

Studenten gaven aan dat zij de problemen van cliënten duidelijk herkenden, verbinding konden maken, ervaring hadden met vergelijkbare hulpvragen en praktische kennis konden bieden. Daarnaast hadden zij niet alleen een brugfunctie vanuit cliënt naar de professional, maar ook andersom. Cliënten ervoeren de praktische kennis, de betrokkenheid en toewijding van de ervaringsdeskundige student als prettig en hoopvol. De praktijkbegeleiders zagen de meerwaarde niet alleen in termen van empathische betrokkenheid en praktische kennis, maar ook op het gebied van mesoniveau, bijvoorbeeld bij het maken van beleid.

Wel werden ook kritische kanttekeningen geplaatst bij de risico's van ervaringsdeskundigheid, zoals een te grote betrokkenheid en een ervaringsdeskundige die mogelijk teveel op het terrein van de professional kan komen. Dit alles wordt als niet wenselijk ervaren door een aantal geïnterviewden. Uit onderzoek elders in het land (Weerman, 2016) is bekend dat reeds werkzame professionals ook in toenemende mate hun ervaringsdeskundigheid aanboren als derde bron van kennis. Deze mate van professionaliteit zou mogelijk nog niet verwacht mogen worden op het terrein van armoede en

sociale uitsluiting, omdat het beroepenveld nog pril is en de verwachting is dat er weinig professionals werkzaam zijn die de diepte van de sociale armoede en uitsluiting zelf hebben doorgemaakt. Het opgroeien in armoede en sociale uitsluiting gaat meestal gepaard met beperkte kansen in ontwikkeling, opleiding en perspectief op arbeid.

Het is te verwachten dat de eerste lichten afgestudeerde studenten op het terrein van sociale armoede en uitsluiting de komende jaren een ontwikkeling doormaken die bijdraagt aan verdere professionalisering van dit nieuwe terrein en dat ook het nieuwe maatschappelijke veld, waaronder gemeenten gaan profiteren van deze 'nieuwkomers'.

Rol en positionering

Ondanks de duidelijk uitgesproken meerwaarde vonden zowel studenten als praktijkbegeleiders de rol en positionering van de ervaringsdeskundige i.o. in het werkveld lang niet altijd even duidelijk. Dit wordt ook bevestigd door eerder praktijkgericht onderzoek naar deze opleiding in Groningen (Jansen & Willekes, 2017).

Geconcludeerd kan worden dat de communicatie hierover zeker verbeterd kan en dient te worden. Op vele opleidingslocaties was er geen of nauwelijks contact tussen de opleiding en stageplaats. Dit hebben studenten en praktijkbegeleiders duidelijk gemist. Er is niet alleen behoefte aan een omschrijving van de stagedoelen van de opleiding, maar ook aan functieomschrijving(en) vanuit de EDASU opleidingen.

Toekomst

Geconcludeerd wordt dat studenten vertrouwen hebben om zich als ervaringsdeskundige in toekomstig werk te profileren. De meeste studenten schatten hun toekomst rooskleurig in, al wijten een aantal van hen dit niet direct aan de opleiding. Het beleid richt zich nu eenmaal op professionals met veelal hbo-kwalificaties, waardoor er minder ruimte is voor de ervaringsdeskundige in de praktijk, constateren de praktijkbegeleiders. Aanbevolen wordt taken en rollen en de diversiteit aan functies waarin EDASU studenten en afgestudeerden werkzaam zijn nader te beschouwen.

EINDCONCLUSIES

De hoofdvraagstelling van het onderzoek luidde: 'Wat zijn de ervaringen met studenten die de EDASU opleiding volgen, vanuit het perspectief van diverse betrokkenen (de studenten, hun cliënten en praktijkbegeleiders) en in hoeverre worden zij door de opleiding voldoende toegerust voor het werken in de praktijk?'

Uit het onderzoek wordt het onderstaande duidelijk:

1. De meerwaarde van de inzet van ervaringsdeskundigheid is evident.

Ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting spelen een grote rol spelen in het vertalen van de leefwereld van de cliënt naar professional en andersom, volgens de studenten, hun cliënten en de praktijkbegeleiders. De meerwaarde is uit te drukken in termen van een brugfunctie tussen professional en cliënt, een voorbeeld- en een (praktisch) ondersteunde functie voor cliënt en een kritische functie in het beleid.

2. De EDASU opleidingen zijn nog volop in ontwikkeling.

De bekendheid van EDASU opleiding in het bijzonder in het werkveld is nu nog relatief laag, maar neemt toe. Het animo van studenten voor de opleidingen is groot. Per locatie zijn er verschillen in instroomcriteria, duur, niveau, certificering of diplomering en stageplekken. De stage is zeer zinvol en leerzaam voor zowel student als praktijkbegeleider. Er dient nog veel gedaan te worden om de opleiding te professionaliseren. De rol en positionering van de ervaringsdeskundige in het werkveld is nog zeer duidelijk. Aanbevolen wordt de diversiteit aan functies waarin EDASU studenten en afgestudeerden werkzaam zijn nader te beschouwen. In welke functies zijn zij werkzaam bijvoorbeeld in de schuldhulpverlening, arbeidsintegratie, beleidsvorming, dagbesteding en buurt- en jeugdzorg? Welke voorwaarden gelden voor deze functies? Welke valkuilen, spanningen en

conflicten doen zich voor? Dat geeft mogelijk aanleiding tot het onderscheiden van verschillende functieprofielen. Omdat de opleidingen nog niet lang bestaan en er ook nog niet veel afgestudeerden zijn, is deze kennis nog beperkt. Op basis van toekomstige ervaringen in het werkveld zullen meer kritische beroepssituaties beschreven kunnen worden en functieprofielen ontwikkeld kunnen worden.

3. Het tandemwerken vergt een cultuuromslag, wat tijd, aandacht en verdere uitwerking vraagt. Meer communicatie met het werkveld wat ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting voor hen kan betekenen is hierbij belangrijkste aanbeveling.

LITERATUURLIJST

Bergh, M. van den & Brinke, F. ten (2015). *Projectplan Sterk uit Armoede*. Stichting Mens en Maatschappij.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015). *Armoede en sociale uitsluiting*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Centraal Bureau Statistiek (2016). *Nederland langs de Europese meetlat*. Den Haag: CBS.

De Link. (z.d.). *Ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting*. Informatiebundel. Brussel: De Link.

De Link. (2012). *Visie op armoede*. Brussel: De Link.

De Link. (2013). *Evaluatierapport*. Brussel: De Link.

Jansen, F.M. & Willekes, K.M. (2017) *Sterk uit armoede. Praktijkgericht onderzoek naar de ervaringen van de betrokken partijen*. Studentenrapportage. Groningen: Hanzehogeschool & Stichting Mens en Maatschappij.

Karbouniaris, S. (2015). De kloof tussen arm en niet---arm. *Sozio(5)*, 26---29.

Movisie. (2016). *Wat werkt er nu écht bij de aanpak van armoede*. Opgeroepen op oktober 31, 2016, van Movisie: <http://www.movisie.nl>.

Neutel, A. (2018) in Boer, Karbouniaris & De Wit (2018). *Van levenservaring naar ervaringsdeskundigheid*. Oud-Turnhout: Gompel & Svacina.

Sedney, P. & Kowalk, H. in Boer, Karbouniaris & De Wit (2018). *Van levenservaring naar ervaringsdeskundigheid*. Oud-Turnhout: Gompel & Svacina.

Stam M. en Jong de J. (2018) *Ervaringsdeskundigheid in armoede en sociale uitsluiting*. Sociaal bestek, 26-28.

Weerman, A. (2016). *Ervaringsdeskundige Zorg- en Dienstverleners. Stigma, verslaving en existentiële transformatie*. Delft: Eburon.

www.onderwijsraad.nl

Bijlage 1 Vragenlijsten landelijk onderzoek EDASU opleidingen

Voor u ligt de samengestelde set met vragenlijsten (A t/m D) in het kader van het onderzoek naar de opleiding Ervaringsdeskundige in Armoede en Sociale Uitsluiting dat plaatsvindt in de periode maart tot juni 2018 in Amsterdam, Groningen en Utrecht. Dit onderzoek wordt uitgevoerd met inzet van Social Work studentonderzoekers van de Hogeschool van Amsterdam, Hanzehogeschool en Hogeschool Utrecht.

Vanwege de diversiteit in respondentengroepen zijn er vier verschillende vragenlijsten opgesteld:

- A. Voor studenten die de EDASU opleiding volgen;
- B. Voor collega-professionals waar de studenten mee samenwerken op de praktijkstage (directe collega's en teamleider);
- C. Voor cliënten waar de studenten mee in contact staan op de praktijkstage;
- D. Voor docenten verbonden aan één van de opleidingen EDASU.

Voor de studentonderzoekers:

Voorafgaand aan het gesprek

- Check of de geïnterviewde op de hoogte is van het doel van het onderzoek.
- Laat de geïnterviewde de *Informed Consent* invullen voorafgaand aan het gesprek.
- Vraag toestemming om het gesprek op te nemen.
- Start het gesprek met het invullen van de standaardgegevens.
- Denk aan de interviewvaardigheden van de workshop (open vragen, doorvragen, parafraseren en samenvatten, check of alle vragen aan bod zijn gekomen).

Na afloop van het gesprek

- Laat je contactgegevens achter voor eventueel bereik na afloop van het interview.
- Bedank de geïnterviewde na afloop voor zijn bijdrage en tijd!
- Vertel in welke periode en op welke wijze onderzoeksgegevens worden teruggekoppeld. Je kan de respondenten uitnodigen voor een eventuele eindpresentatie.

A. Interviewvragen voor studenten van EDASU opleiding

Standaardgegevens

Datum: Click or tap to enter a date.

Voor- en achternaam respondent: Click or tap here to enter text.

Respondentcode: Click or tap here to enter text.

Student is: 1^e/2^e/3^e jaars* (omcirkel)

Gesprekslocatie: Amsterdam/Groningen/Utrecht* (omcirkel)

Namen onderzoekers: Click or tap here to enter text.

Korte introducerende vragen

1. Wil je allereerst kort iets vertellen over jezelf en de opleiding die je doet?
2. Wat was voor jou een reden om te starten met de EDASU opleiding?
3. Bij welke organisatie werk je in deze praktijkperiode (soort organisatie)?
2. Hoe lang werk je hier?
3. Met welke doelgroep(en) kom je in aanraking?
4. Van wat voor soort team maak je deel uit?
5. Welke taken en verantwoordelijkheden heb je binnen het team?
6. Door wie word jij begeleid? Wat voor functie heeft jouw begeleider?
7. Kun je een voorbeeld geven van hoe een werkdag eraan toe gaat?

De praktijk

1. Wat betekent het toevoegen van een ervaringsdeskundige voor de samenwerking en het team? Welke rol en positie neem jij in het team in?
2. Hoe zou je de begeleiding vanuit je stage omschrijven? Wat heeft je geholpen in de begeleiding? Zijn hierin verbeteringen mogelijk? Welke? Hoe ervaar je de samenwerking tussen je stagedocent van de opleiding en je praktijkbegeleider?
3. Hoe verloopt de samenwerking met je collega's? Hoe was de ontvangst?
4. Wat is volgens jou het belangrijkste verschil tussen ervaringsdeskundigen en andere professionals? Hoe ervaar jij jouw positie als ervaringsdeskundige?
5. Hoe verliep de eerste ontvangst op deze praktijkplek? Zijn er dingen waar je tegen aan gelopen bent?
6. Hoe verloopt de samenwerking met eventuele andere ervaringsdeskundigen?
7. Wat zijn in omgang met collega's jouw kwaliteiten en wat zijn aandachtspunten?
8. Wat voor feedback ontvang je van je collega's naar aanleiding van jouw inbreng?
9. Hoe verloopt de begeleiding aan cliënten?
10. Wat zijn in de omgang met cliënten jouw sterkte punten en wat zijn aandachtspunten?
11. Wat voor feedback ontvang je van cliënten?
12. Voldoet dit werk momenteel aan jouw verwachtingen? Wat levert deze praktijkplek jou op?
13. Zijn er situaties op je stage die je herkent vanuit jouw eigen verleden? Zo ja op welke wijze speel je daarop in vanuit die eigen ervaringen?
14. Welk effect heeft ervaringsdeskundigheid op het werken in een organisatie (in een team) volgens jou? Wat voeg je toe als ervaringsdeskundige?

Begeleiding vanuit de opleiding (kwaliteitsinhoudelijk)

1. Kun je me vertellen wat je hebt geleerd in de eerste periode van de opleiding? Wat zijn belangrijke onderdelen? (Bijv lessen rond levensverhalen, generatie patronen, werken vanuit eigen kracht, kennis van armoede, communicatie, praktijkbegeleiding, handvatten hoop en herstel, leefwereld en systeemwereld).

2. Het eerste jaar wordt: "empowermentjaar" genoemd, kun je hier meer over vertellen? Hoe is de verdeling tussen praktijk en theorie binnen deze studie?
3. Heb je geleerd een (specifieke) rol aan te nemen vanuit je opleiding? Wat zet jij in om kloven te overbruggen?

Begeleiding vanuit de opleiding (begeleiding)

4. Hoe zou je de begeleiding vanuit de opleiding omschrijven? Zijn hierin verbeteringen mogelijk? Welke?
5. Welke verbetermogelijkheden zie jij in de voorbereiding en opleiding ten behoeve van het werk?
6. Hoe heb je de begeleiding vanuit je stageplek in het eerste jaar ervaren?
7. Indien van toepassing, welke verschillen merk je in je eigen professionele houding ten opzichte van je houding in het eerste jaar?
8. Welke verschillen zijn er tussen jouw stageplekken van jaar 1 en jaar 2?
9. Hoe schat jij je kansen in op het verkrijgen van werk na je opleiding? Sta je in contact met afgestudeerde EDASU ervaringsdeskundigen en hoe gaat het hen af op de arbeidsmarkt?
10. Tot slot: Hoe zie jij de hulpverlening in de toekomst met ervaringsdeskundigheid? In hoeverre zijn er veranderingen of vernieuwingen te verwachten?

B. Interviewvragen voor collega-professionals

Standaardgegevens

Datum: Click or tap to enter a date.

Voor- en achternaam respondent: Click or tap here to enter text.

Respondentcode: Click or tap here to enter text.

Gesprekslocatie: Amsterdam/Groningen/Utrecht* (omcirkel)

Namen onderzoekers: Click or tap here to enter text.

Korte introducerende vragen

1. Wat is uw positie en functie hier?
2. Hoe lang bent u hier werkzaam?
3. Met wat voor doelgroep(en) komt u in contact?
4. Hoe ziet de teamsamenstelling eruit?
5. Hoe wordt er vanuit uw (team)visie/missie gekeken naar ervaringsdeskundigheid?
6. Welk motief heeft u om een ervaringsdeskundige student de kans te geven om binnen deze organisatie te kunnen stagelopen?

Praktijk

7. Wat betekent het toevoegen van een ervaringsdeskundige voor de samenwerking en het team? Welke rol en positie neemt de ervaringsdeskundige in het team in? (zo nodig toelichten, bijvoorbeeld t.a.v. communicatie, inbreng, teamrol, professionaliteit)
8. Hoe verliep de eerste ontvangst van de ervaringsdeskundige? Wat vindt u van de manier waarop de ervaringsdeskundige student zich tot nu toe heeft geprofileerd in de organisatie?
9. Wat voor invloed heeft hij/zij op processen in het team (bijvoorbeeld keuzeprocessen, manier van samenwerking, verloop van vergaderingen, etc.)?
10. Welke aandachtspunten ziet u in het werken met een ervaringsdeskundige?
11. Wat voor feedback of reacties ontvangt u met betrekking tot de ervaringsdeskundige, van collega's en van cliënten? Wat zijn in omgang met cliënten kwaliteiten van de ervaringsdeskundige? Waar lopen studenten in omgang met cliënten tegen aan?
12. Heeft u voorbeelden van momenten of situaties die u zijn bijgebleven in het werk met de ervaringsdeskundige?
13. Welk effect heeft ervaringsdeskundigheid op het werken in een organisatie (in een team) volgens u? Wat voegt een ervaringsdeskundige toe?

Begeleiding

14. Wat betekent het voor u om een ervaringsdeskundige te begeleiden? Wat is uw rol in samenwerking met hem/haar?
15. Hoe begeleidt/werkt u samen met hem/haar? Welke methode of werkwijze hanteert u hierbij?
16. Hoe verhoudt de ervaringsdeskundige zich ten opzichte van collega's? Welke rolverdeling is er tussen collega's en de ervaringsdeskundige? Wat zet de ervaringsdeskundige in om kloven te overbruggen?
17. Wat zijn verbeterpunten vanuit uw organisatie rondom de inzet van ervaringsdeskundigheid?
18. Bereidt u uw collega's voor op komst van ervaringsdeskundige (in opleiding)?
19. In hoeverre denkt u dat ervaringsdeskundigheid op dit moment al geïntegreerd is in het werkveld? Waarin ziet u dit terug? Wat zijn volgens u kansen en verbetermogelijkheden?

Opleiding

20. Hoe zou u de begeleiding vanuit de opleiding omschrijven? Waar zou de opleiding meer aandacht aan mogen geven om de ervaringsdeskundigen beter voor te bereiden op het werkveld?
21. Hoe zijn de contacten met de opleiding? Wat vindt u van de begeleiding vanuit de opleiding?
22. Ervaart u verschil in visie omtrent inzet van ervaringsdeskundigheid tussen u en de opleiding, zo ja, wat voor verschillen precies?
23. Wat vindt u zelf een waardevolle toevoeging van deze opleiding binnen het werkveld?
24. Wat zou een geschikte functie zijn voor een afgestudeerde ervaringsdeskundige?
25. Verschilt deze functie volgens u van een afgestudeerde sociaal werker? Zo ja, op wat op voor manier?
26. Hoe schat u de kansen in van de studenten als ze zijn afgestudeerd op het gebied van het zoeken van een baan? Zijn er gegevens bekend van eerder afgestudeerden en het vervolg van hun loopbaan?
27. Tot slot, hoe kijkt u aan tegen de toekomst ervaringsdeskundigen, mede in het licht van de veranderingen in de zorg en het sociaal domein?

C. Interviewvragen voor cliënten

Standaardgegevens

Datum: Click or tap to enter a date.

Voor- en achternaam respondent: Click or tap here to enter text.

Respondentcode: Click or tap here to enter text.

Gesprekslocatie: Amsterdam/Groningen/Utrecht* (omcirkel)

Namen onderzoekers: Click or tap here to enter text.

Korte introducerende vragen

0. Kun je iets over jezelf vertellen? Sinds wanneer ben je hier bekend?
1. Kun je kort iets vertellen over jouw hulpvraag of problematiek?
2. Hoe lang word je al begeleid door X (noem naam van EDASU student)?

Begeleiding

1. Hoe ervaar je de begeleiding van de ervaringsdeskundige? Wat vind je positief aan deze begeleiding, waar heeft dat mee te maken? Wat werkt wel/niet? Wat is voor verbetering vatbaar?
2. Hoe ziet deze begeleiding er precies eruit?
3. Wat is de rol van hem/haar in jouw traject hier?
4. Hoe kwam je te weten dat deze begeleider een ervaringsdeskundige was?
5. De ervaringsdeskundige en jij herkennen waarschijnlijk e.e.a. in elkaar. Hoe is het voor jou om door iemand begeleid te worden die zelf met armoede te maken had/te maken heeft?
6. Wat betekent het contact met de ervaringsdeskundige voor jou? Voldoet (of voldeed) dit aan jouw verwachtingen? In hoeverre voegt de ervaringsdeskundige iets toe in de begeleiding?
7. Word je nog door andere professionals begeleid? Welke verschillen en overeenkomsten merk je tussen deze hulpverleners en de ervaringsdeskundige? Wat maakt de begeleiding van de ervaringsdeskundige verschillend dan van een andere begeleider?
8. Heeft u voorbeelden van momenten of situaties die je zijn bijgebleven van de ervaringsdeskundige?
9. Waarin heeft de ervaringsdeskundige zich ontwikkeld de afgelopen periode? Wat zou de ervaringsdeskundige nog kunnen leren om beter in zijn/haar vak te worden?
10. Zou je andere cliënten een ervaringsdeskundige aanraden? Zo ja waarom wel, zo niet waarom niet?

D. Interviewvragen voor docenten EDASU

Standaardgegevens

Datum: Click or tap to enter a date.

Voor- en achternaam respondent: Click or tap here to enter text.

Respondentcode: Click or tap here to enter text.

Gesprekslocatie: Amsterdam/Groningen/Utrecht* (omcirkel)

Namen onderzoekers: Click or tap here to enter text.

Korte introducerende vragen

1. Wat is uw beroeps- en opleidingsachtergrond en kunt u daar kort iets over vertellen?
2. Wat kunt u vertellen over de totstandkoming van deze opleiding?
3. Wat is uw rol en/of functie hier?
4. Wat is of was uw motivatie om les te geven aan deze opleiding?
5. Wat is het verschil met deze opleiding en anderen opleidingen waar u heeft lesgegeven? Zijn er verschillen in visie, methoden, inhoud?
6. Het lesmateriaal is toegespitst op het sociale armoede concept, in hoeverre was u daar al bekend mee?

Opleiding en begeleiding

7. Kunt u kort aangeven wat de belangrijkste opleidingsinhouden zijn en voor welk onderdeel u verantwoordelijk bent?
8. Waarin onderscheidt deze opleiding zich van een opleiding tot begeleider Maatschappelijk werk of Sociaal werk?
9. Hoe geeft u de begeleiding aan studenten vorm? Wat valt u hierin op en wat zou u willen verbeteren? Wat zijn andere aandachtspunten in het lesgeven aan uw groep(en) studenten?
10. Wat leren studenten in de eerste periode van de opleiding? Wat zijn de belangrijke onderdelen?
11. Het eerste jaar wordt: "empowermentjaar" genoemd, kunt u hier meer over vertellen? Hoe is de verdeling tussen praktijk en theorie binnen deze studie?
12. Hoe zou u de begeleiding vanuit de opleiding omschrijven? Zijn hierin verbeteringen mogelijk? Welke?
13. Hoe ervaren studenten de eerste praktijkplek over het algemeen?
14. Wat voor groei of ontwikkeling ziet u tussen de eerste en tweedejaars studenten?
15. Welke verbetermogelijkheden ziet u in de voorbereiding en opleiding ten behoeve van het werken in de praktijk?

Praktijk

16. In hoeverre denkt u dat ervaringsdeskundigheid op dit moment al geïntegreerd is in het werkveld? Waarin ziet u dit terug? Wat zijn volgens u kansen en verbetermogelijkheden?
17. Hoe zijn de contacten met de organisaties waar studenten aan het werk zijn? Wat vindt u van de begeleiding vanuit die verschillende organisaties? In hoeverre is de praktijk voorbereid op het werken met ervaringsdeskundigen? Wat zou voor verbetering vatbaar kunnen zijn?

18. Bereidt u medewerkers uit praktijkinstellingen voor op komst van ervaringsdeskundige (in opleiding)?
19. Ervaart u verschil in visie omtrent inzet van ervaringsdeskundigheid tussen u en praktijkinstellingen en zo ja, wat voor verschillen precies?
20. Wat vindt u zelf een waardevolle toevoeging van deze opleiding binnen het werkveld?
21. Wat zou een geschikte functie zijn voor een afgestudeerde ervaringsdeskundige?
22. Verschilt deze functie volgens u van een afgestudeerde sociaal werker? Zo ja, op wat op voor manier?
23. Hoe schat u de kansen in van de studenten als ze zijn afgestudeerd op het gebied van het zoeken van een baan? Zijn er gegevens bekend van eerder afgestudeerden en het vervolg van hun loopbaan?
24. Hoe kijkt u aan tegen de toekomst van deze opleiding, mede in het licht van de veranderingen in de zorg en het sociaal domein?

Criteria voor deelname aan de opleiding van 'Sterk uit Armoede'
'Ervaringsdeskundigheid in armoede en sociale uitsluiting'

De opleiding is drempelloos ten aanzien van diploma en opleidingsniveau. Er gelden wel andere criteria:

Selectiecriteria

1. Mannen en vrouwen die ervaring hebben met langdurige armoede en generatiearmoede. En daarmee met meerdere vormen van uitsluiting. Een uitsluiting die zijn gevolgen heeft op de binnenkant van de mens en dus diens zelfbeeld aantast. En die ook zijn effecten heeft op vaardigheden die men nodig heeft om maatschappelijk deel te kunnen nemen.
2. Mensen die in de loop van hun leven geconfronteerd werden met vormen van structurele, maatschappelijke uitsluiting op verschillende vlakken, zoals bijvoorbeeld onderwijs, huisvesting, recht, gezondheid en werk.
3. Mensen die bereid zijn om met hun eigen levenservaringen aan de slag te gaan en die de verwerking daarvan willen doormaken. Dus mensen die bereid zijn om te reflecteren en om confrontaties met zichzelf en hun geschiedenis aan te gaan.
4. Mensen die beschikken over een zekere mate van communicatieve vaardigheden. Zowel in staat zijn om actief te luisteren naar anderen, als begrijpend kunnen lezen en schrijven.
5. Mensen die intrinsiek gemotiveerd zijn en bereid zijn om samen te werken met professionals.
6. Mensen met empathie.

Uitsluitingscriteria

1. Mensen die te maken hebben met verslavingsproblematiek of met een ernstige psychiatrische problematiek.
2. Mensen die pas op latere leeftijd te maken hebben gekregen met materiële armoede. Ervaring leert dat het risico daarbij groot is dat ze denken en voelen vanuit een middenklasse patroon. En daarmee minder begrip hebben voor mensen die van jongs af aan op diverse maatschappelijke terreinen zijn uitgesloten.